

2014 წლის მარტის ეკონომიკური მიმოხილვა

შინაარსი

ეკონომიკის მოკლე მიმოხილვა	2
ეკონომიკური ზრდა	2
საგარეო ვაჭრობა	2
ფასები	3
სავალუტო კურსი	3
საპროცენტო განაკვეთები	3
ფულის მასა	4
საგადასახადო შემოსავლების ანალიზი	6
ეკონომიკური აქტივობის ანალიზი დარგობრივ ჭრილში	11
საქართველო და მეზობელი ქვეყნები	15
ინფლაცია	15
სავალუტო კურსი	15
უკრაინა და საერთაშორისო სავალუტო ფონდი	17
საგადასახადო ბალანსი	19
საქართველოს ფისკალური პოლიტიკის ციკლურობის შეფასება	24
გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსი და საქართველო	28
საგარეო ვალის მასტაბილიზებული მიმდინარე ანგარიშის ბალანსი	31

07.04.2014

ეკონომიკის მოკლე მიმოხილვა

ეკონომიკური ზრდა

2014 წლის თებერვალში ეკონომიკა 5.4 პროცენტით გაიზარდა. საქსტატის წინასწარი მონაცემებით, მიმდინარე წლის თებერვალში, 2013 წლის თებერვალთან შედარებით ეკონომიკურმა ზრდამ 5.4 პროცენტი შეადგინა, ხოლო მშპ იანვარ-თებერვალში წინა წლის შესაბამის პერიოდთან შედარებით 6.7 პროცენტით გაიზარდა. 2014 წლის თებერვალში სეზონურად შესწორებული გაწლიურებული ეკონომიკური ზრდის მაჩვენებელმა 4.9 პროცენტი შეადგინა.

2014 წლის თებერვალში, წინა წლის შესაბამის პერიოდთან შედარებით დამატებული ღირებულების გადამხდელ საწარმოთა ბრუნვები გაიზარდა 11.8 პროცენტით. აღნიშნული ბრუნვები ეკონომიკური აქტივობის მნიშვნელოვანი ინდიკატორია. დამატებული ღირებულების ბრუნვების ზრდაში ყველაზე დიდი წვლილი შეიტანა ვაჭრობამ (3.2 პროცენტი), სამთო და დამამუშვებელმა მრეწველობამ (2.9 პროცენტი), ოპერაციებმა უძრავი ქონებით (1.1 პროცენტი) და ა.შ. ხოლო კლების მიმართულებით, მშენებლობამ -0.4 და კომუნალური მომსახურების გაწევამ -0.2 პროცენტის წვლილი შეიტანეს.

საგარეო ვაჭრობა

2014 წლის თებერვალში, წინა წლის შესაბამის პერიოდთან შედარებით ორგანიზებული საგარეო სავაჭრო ბრუნვა 136 მილიონი ლარით გაიზარდა (20.3 პროცენტი). მათ შორის იმპორტი გაიზარდა 82 მილიონი აშშ დოლარით (16.1 პროცენტი), ხოლო ექსპორტი 54 მილიონი აშშ დოლარით (33.3 პროცენტი). ამ პერიოდში 28 მილიონი აშშ დოლარით გაიზარდა უარყოფითი სავაჭრო ბალანსი (8.1 პროცენტი).

წინასწარი მონაცემებით 2014 წლის მარტში, წინა წლის მარტთან შედარებით, საგარეო სავაჭრო ბრუნვა 19.7 პროცენტით გაიზარდა. მათ შორის ექსპორტი 18.5 პროცენტით, ხოლო იმპორტი კი 20.0 პროცენტით. 2014 წლის იანვარ-მარტის წინასწარი მონაცემებით საგარეო სავაჭრო ბრუნვა ჯამში 18.6 პროცენტით გაიზარდა. მათ შორის ექსპორტი 26.3 პროცენტით, ხოლო იმპორტი კი 18.6 პროცენტით.

ფასები

2014 წლის მარტში, თებერვალთან შედარებით, სამომხმარებლო ფასები შემცირდა 0.1 პროცენტით. ამ ცვლილებაში მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანა სურსათმა და უალკოჰოლო სასმელებმა, რომელმაც ფასების საერთო დონე 0.18 პროცენტული პუნქტით შეამცირა, ხოლო ჯანმრთელობის დაცვამ 0.08 პროცენტული პუნქტით გაზარდა. სამომხმარებლო ფასები 2014 წლის მარტში, 2013 წლის მარტთან შედარებით 3.5 პროცენტით გაიზარდა.

2014 წლის თებერვალში, წინა თვესთან შედარებით მშპ-ს დეფლატორი 0.2 პროცენტით შემცირდა. 2013 წლის ანალოგიური მაჩვენებელი უარყოფითი -0.6 პროცენტი იყო.

სავალუტო კურსი

ლარის კურსი დოლართან მიმართებაში უმნიშვნელოდ გამყარდა. სავალუტო კურსი მარტში 1.749-დან 1.748-მდე გამყარდა (0.1 პროცენტით). საშუალო თვიურმა გამყარებამ მარტში თებერვალთან შედარებით 0.4 პროცენტი შეადგინა.

ლარის ნომინალური ეფექტური კურსი გამყარდა. 2014 წლის მარტის ბოლოს არსებული ნომინალური ეფექტური გაცვლითი კურსი 2.2 პროცენტით გამყარდა, თებერვლის ბოლოს არსებულ მაჩვენებელთან შედარებით.

რეალური ეფექტური სავალუტო კურსი გამყარდა. 2014 წლის თებერვალში, წინა თვესთან შედარებით, ლარის რეალური ეფექტური გაცვლითი კურსი 2.0 პროცენტით გამყარდა.

საპროცენტო განაკვეთები

გაიზარდა საპროცენტო განაკვეთები სახაზინო ვალდებულებებზე. 2014 წლის მარტში, თებერვალთან შედარებით, 0.3 პროცენტული პუნქტით გაიზარდა სახაზინო ვალდებულებების საშუალო შეწონილი საპროცენტო განაკვეთი.

2014 წლის თებერვალში, წინა თვესთან შედარებით, შემცირდა სესხზე საპროცენტო განაკვეთები. აღნიშნულ პერიოდში საბაზრო საპროცენტო განაკვეთები სესხებზე 1.3 პროცენტული პუნქტით შემცირდა, მათ შორის 0.3 პროცენტული პუნქტით შემცირდა

პროცენტი ეროვნულ ვალუტაში გაცემულ სესხებზე, ხოლო 1.3 პროცენტული პუნქტით უცხოურ ვალუტაში გაცემულ სესხებზე.

მიუხედავად სესხზე საშუალო საპროცენტო განაკვეთის კლებისა, საშუალოვადიანი (1-5 წელი) სესხების პროცენტები სახეობების მიხედვით, შემდეგი მიმართულებით შეიცვალა: 2.5 და 0.3 პროცენტული პუნქტებით გაიზარდა შესაბამისად სალომზარდე და იპოთეკურ სესხებზე, ხოლო ავტოსესხზე 0.3 პროცენტული პუნქტით შემცირდა და სამომხმარებლო სესხებზე უცვლელი დარჩა.

2014 წლის თებერვალში, წინა თვესთან შედარებით, გაიზარდა დეპოზიტზე საპროცენტო განაკვეთები. აღნიშნულ პერიოდში 0.1 პროცენტული პუნქტით გაიზარდა დეპოზიტების საბაზრო საპროცენტო განაკვეთები, მათ შორის 0.7 პროცენტული პუნქტით შემცირდა დეპოზიტების პროცენტი ეროვნულ ვალუტაში, ხოლო უცხოურ ვალუტაში 0.03 პროცენტული პუნქტით გაიზარდა. 0.4 პროცენტული პუნქტით გაიზარდა საპროცენტო განაკვეთების სპრედი ეროვნულ ვალუტაში (სესხების და დეპოზიტების საპროცენტო განაკვეთებს შორის სხვაობა), ხოლო 1.3 პროცენტული პუნქტით შემცირდა უცხოური ვალუტის საპროცენტო სპრედი.

არ შეცვლილა მონეტარული პოლიტიკის განაკვეთი. 2014 წლის მარტში არ შეიცვალა ეროვნული ბანკის მონეტარული პოლიტიკის განაკვეთი და 2014 წლის 7 თებერვლიდან კვლავ 4.00 პროცენტს შეადგენს.

ფულის მასა

მარტის თვეში, წინა წლის შესაბამის პერიოდთან შედარებით, ფულის მასა გაიზარდა 22.2 პროცენტით. ეროვნული ბანკის ფართო ფულის აგრეგატების შესახებ ოპერატიული მონაცემების მიხედვით, ფართო ფული M3 გაიზარდა 22.2 პროცენტით. იმავე პერიოდში M2 გაიზარდა 26.5 პროცენტით.

2014 წლის თებერვალში, წინა წლის თებერვალთან შედარებით, ფართო ფული M3 1 644 მლნ ლარით გაიზარდა (20.8 პროცენტი). აღნიშნული ზრდა ძირითადად განპირობებული იყო წმინდა საშინაო აქტივების 27.0 პროცენტთან ზრდით, რასაც ფართო ფულის ზრდაზე 23.0

პროცენტის გაზრდა. მეორე მხრივ, წმინდა უცხოური აქტივები 15.5 პროცენტით შემცირდა, რამაც ფულის მასის მთლიან ცვლილებაზე 2.3 პროცენტის შემცირების წვლილი შეიტანა. საშინაო აქტივების სტრუქტურაში 721 მილიონით გაიზარდა მთავრობის წმინდა დავალიანება, (382 მილიონით გაიზარდა ცენტრალური მთავრობის დავალიანება ეროვნული ბანკის მიმართ, ხოლო 402 მილიონით ცენტრალური მთავრობის დავალიანება სხვა დეპოზიტურ კორპორაციების მიმართ), ხოლო 1 736 მილიონით - კერძო სექტორის დაკრედიტება.

2014 წლის თებერვალში, წინა წლის თებერვალთან შედარებით, სარეზერვო ფული 571 მლნ ლარით გაიზარდა (18.2 პროცენტი). ამ პერიოდში ეროვნული ბანკის წმინდა უცხოური აქტივები 49 მლნ ლარით (1.2 პროცენტი), ხოლო წმინდა საშინაო აქტივები 522 მლნ ლარით (64.2 პროცენტი) გაიზარდა. საშინაო აქტივების ცვლილება ძირითადად განპირობებული იყო ცენტრალური მთავრობის დეპოზიტების (391 მლნ ლარი) შემცირებით და ბანკების დავალიანების ზრდით (350 მლნ ლარი). წმინდა უცხოური აქტივების ცვლილება ძირითადად განპირობებული იყო უცხოური ვალდებულებების შემცირებით 351 მლნ ლარით, მიუხედავად იმისა, რომ უცხოური აქტივები და მათ შორის განსაკუთრებით უცხოური ვალუტა 341 მილიონი ლარით შემცირდა. ამ ცვლილებებს თუ დავაჯგუფებთ, ეროვნული ბანკისა და ფისკალური პოლიტიკის ეფექტებად შეიძლება ვთქვათ, ფულის მასის ცვლილება ორივე პოლიტიკის შედეგად თანაბრად იყო გამოწვეული.

2014 წლის თებერვალში, 2013 წლის თებერვალთან შედარებით, 306 მილიონი ლარით გაიზარდა ბანკებს გარეთ არსებული ნაღდი ფული (21.4%). აღნიშნული მაჩვენებელი 2012 წელს იყო 11.2%, ხოლო 2011 წელს 5.0%.

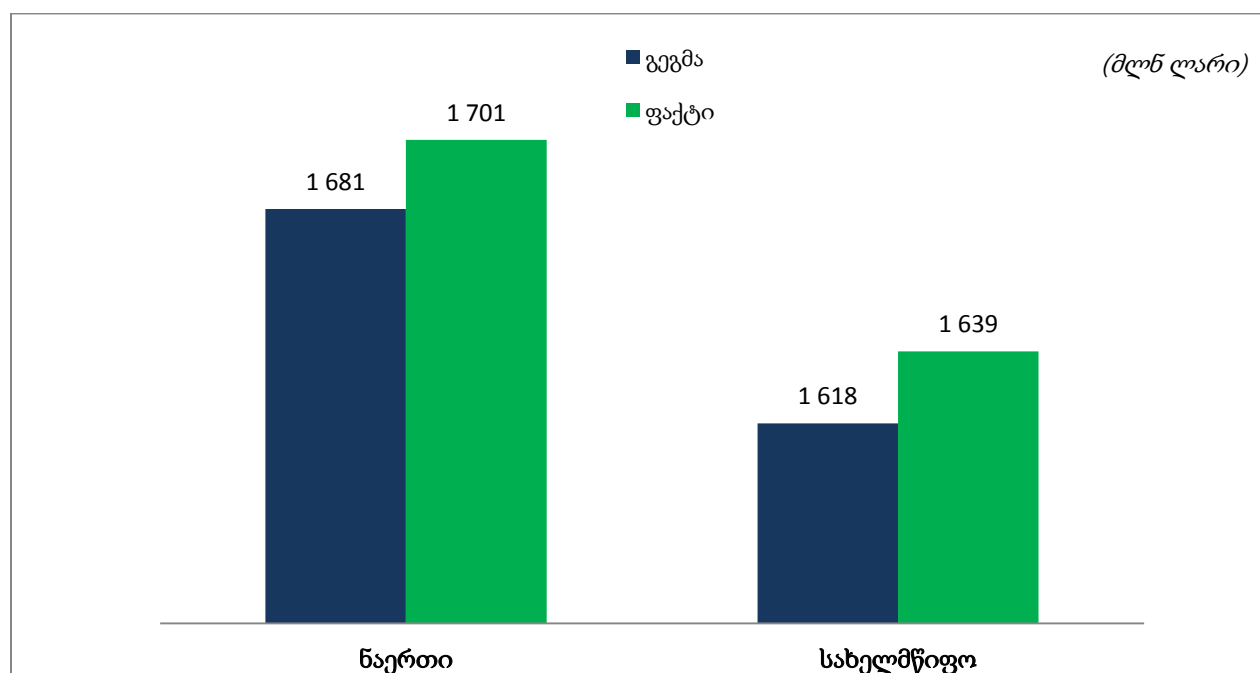
საგადასახადო შემოსავლების ანალიზი

2014 წლის იანვარ-მარტი

2014 წლის იანვარ-მარტში გადასახადების სახით ნაერთ ბიუჯეტში მობილიზებულია 1701,1 მლნ ლარი, რაც წინა წლის შესაბამის პერიოდთან შედარებით 5,3 პროცენტით (85,5 მლნ ლარი) მეტია. 2014 წლის იანვარ-მარტის საგადასახადო შემოსავლების ფაქტიური მობილიზაცია 1,2 პროცენტით აჭარბებს იანვარ-მარტის საპროგნოზო მაჩვენებელს, რაც ნომინალურ გამოხატულებაში 20,2 მლნ ლარს შეადგენს.

ბიუჯეტის საგადასახადო შემოსავლების პროგნოზი-ფაქტი

2014 წლის პირველი კვარტალი

საშემოსავლო გადასახადის¹ სახით მობილიზებულია 474,7 მლნ ლარი, რაც 12,5 პროცენტით (52,8 მლნ ლარი) მეტია გასული წლის მაჩვენებელზე. დამქირავებლის მიერ დაკავებული საშემოსავლო გადასახადი გაზრდილია 13,1 პროცენტით, მათ შორის, საბიუჯეტო სექტორიდან 13,5 პროცენტით, ხოლო არასაბიუჯეტო სექტორიდან 13,0 პროცენტით. აგრეთვე 8,7 პროცენტით გაზრდილია მეწარმე ფიზიკურ პირთა საქმიანობით მიღებული საშემოსავლო გადასახადი.

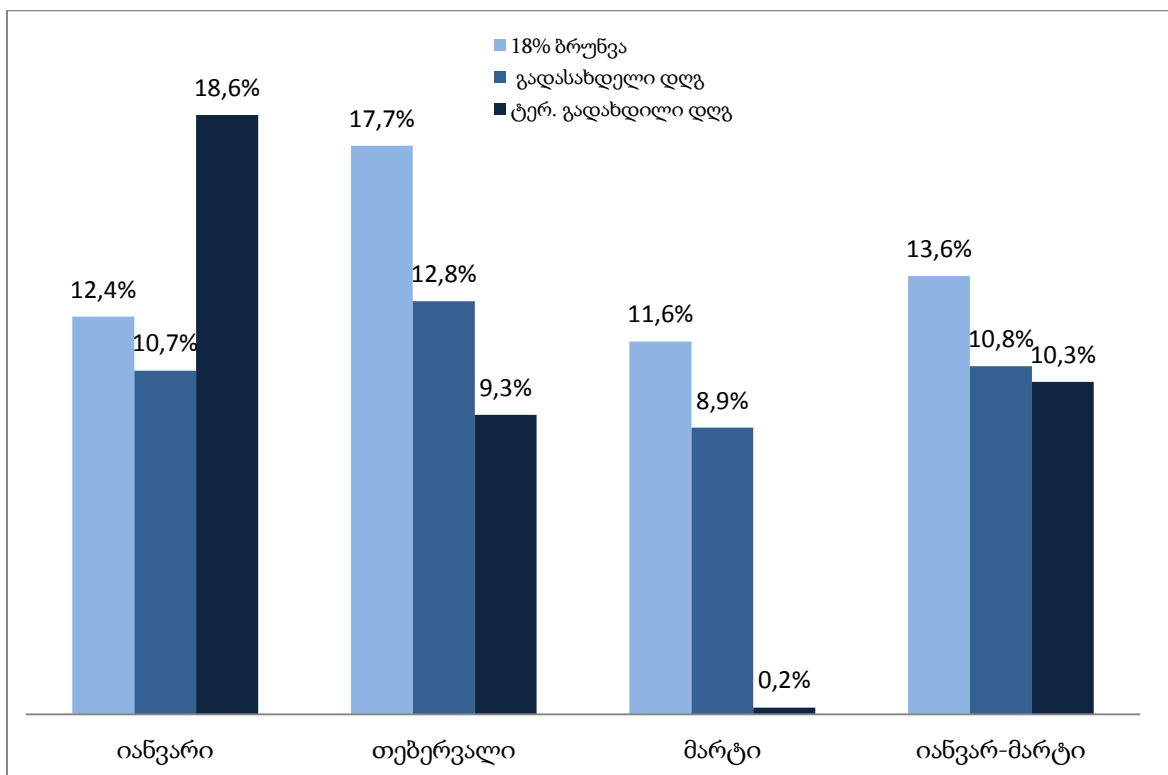
მოგების გადასახადიდან მობილიზებულია 252,2 მლნ ლარი, რაც 13,9 მლნ ლარით ნაკლებია

¹ 2013 წ. ფაქტიურ მონაცემში არ არის გათვალისწინებული ერთჯერადი თანხა (27,0 მლნ ლარი)

გასული წლის მაჩვენებელზე. აღსანიშნავია, რომ მოგების გადასახადის კლების ტენდენცია 2013 წლიდან დაიწყო და მიმდინარე წელსაც გრძელდება, რაც დაკავშირებულია გასული წლების მოგების დინამიკასთან.

დამატებული ღირებულების გადასახადიდან მობილიზებულია 758,8 მლნ ლარი, რაც 9,9 პროცენტით (68,6 მლნ ლარით) მეტია გასული წლის მაჩვენებელზე. მიღებული შემოსავლები გაზრდილია როგორც ტერიტორიიდან, ასევე იმპორტიდანაც. ტერიტორიაზე გადახდილი დღგ 10,3 პროცენტით გაიზარდა, რაც ასევე ეკონომიკის გააქტიურების მაჩვენებელია. 2014 წლის იანვარ-მარტში დეკლარირებული დღგ-ს გადამხდელ საწარმოთა 18 პროცენტის განაკვეთით დასაბეგრი ბრუნვა 13,6 პროცენტით გაიზარდა, ხოლო ბიუჯეტში გადასახდელად გამოანგარიშებული დღგ 10,8 პროცენტით. ამასთანავე გაზრდილია ამ გადასახადიდან ბიუჯეტში ფაქტიურად ჩარიცხული თანხებიც.

2014 წლის იანვარ-მარტში დეკლარირებული და გადახდილი დღგ²

² დღგ-ს დეკლარირებას ახდენენ მიმდინარე თვეში; 2014 წლის იანვარ-მარტში დეკლარირებული და გადასახდელი დღგ-ს მონაცემები შეესაბამება 2013 წლის დეკემბრიდან 2014 წლის თებერვლის ჩათვლით პერიოდში კომპანიების აქტივობას.

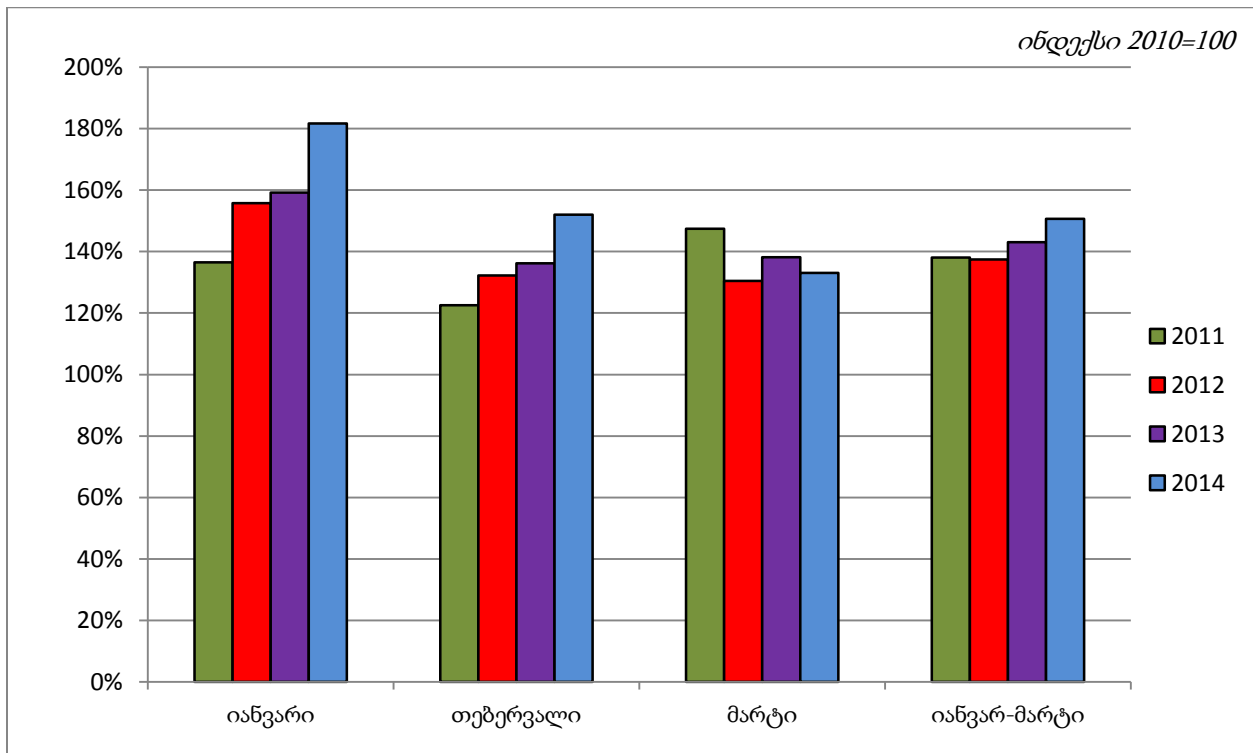
აქციზის გადასახადიდან მობილიზებულია 159,0 მლნ ლარი, რაც 5,1 პროცენტით (7,8 მლნ ლარი) მეტია გასული წლის მაჩვენებელზე. მათ შორის, გაზრდილია შემოსავლები ნავთობპროდუქტების აქციზიდან 13,5 პროცენტით (4,6 მლნ ლარი), ხოლო ლუდი/არაყის აქციზიდან 14,4 პროცენტით (1,1 მლნ ლარი).

იმპორტის გადასახადიდან მობილიზებულია 23,0 მლნ ლარი, რაც 14,0 პროცენტით (2,8 მლნ ლარი) მეტია გასული წლის მაჩვენებელზე. აღნიშნული ზრდა განაპირობა, როგორც იმპორტის ზრდამ, ასევე სავალუტო კურსის ცვლილებამაც.

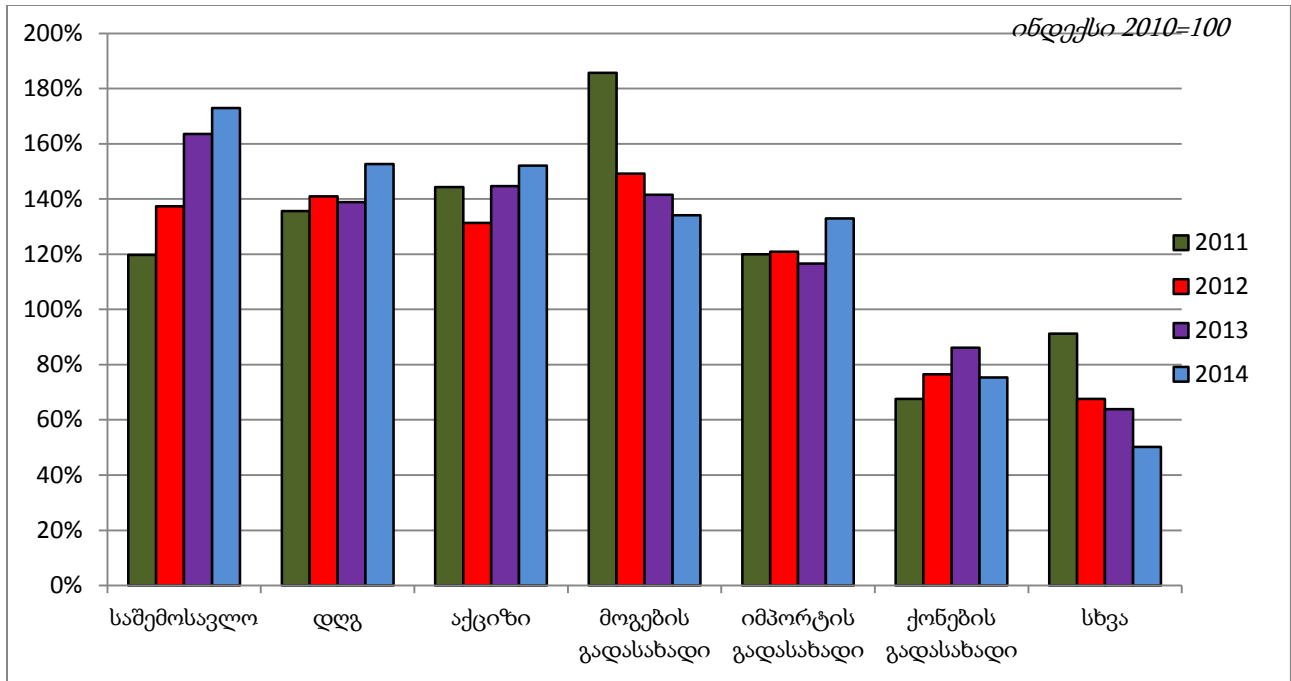
ქონების გადასახადიდან მობილიზებულია 27,6 მლნ ლარი, ხოლო სხვა გადასახადიდან 5,8 მლნ ლარი.

გადასახადების ისტორიული დინამიკა

ნაერთი ბიუჯეტის საგადასახადო შემოსავლების დინამიკა, იანვარი-მარტი 2011-2014წწ.

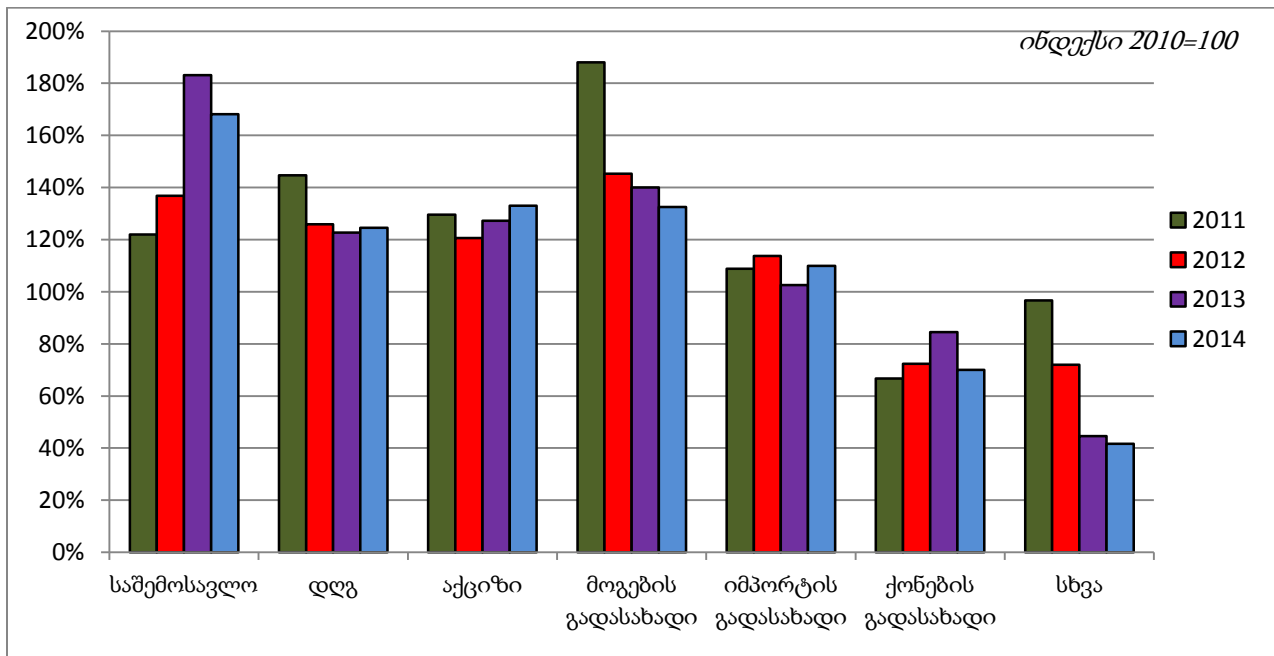

ნაერთი ბიუჯეტის გადასახადების დინამიკა სახეობების მიხედვით, იანვარი-მარტი 2011-2014წწ.

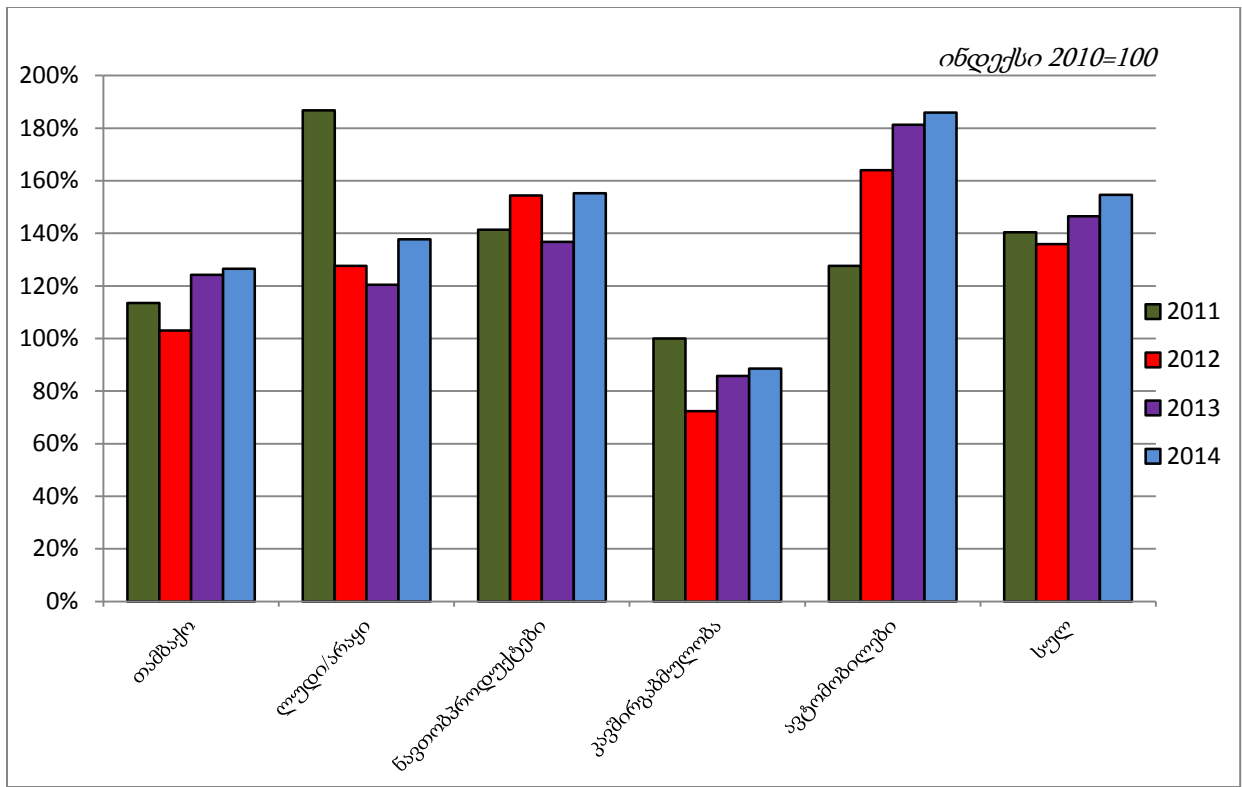
ზრდა დაფიქსირდა საშემოსავლო, დამატებული ღირებულების, აქციზის და იმპორტის გადასახადებში. დეტალური შესწავლა მიუთითებს, რომ იმპორტის გადასახადის ზრდა განაპირობა, როგორც იმპორტის ზრდამ, ასევე სავალუტო კურსის გაუფასურებამაც.

ნაერთი ბიუჯეტის გადასახადების დინამიკა სახეობების მიხედვით, მარტი 2011-2014წწ.

აქციზის გადასახადის დინამიკა აქციზური პროდუქციის მიხედვით 2011-2014 წწ.

წინა წელთან შედარებით აქციზის გადასახადის ზრდა ძირითადად განაპირობა ლუდი/არაყისა და ნავთობპროდუქტების აქციზიდან მიღებულმა შემოსავლებმა.

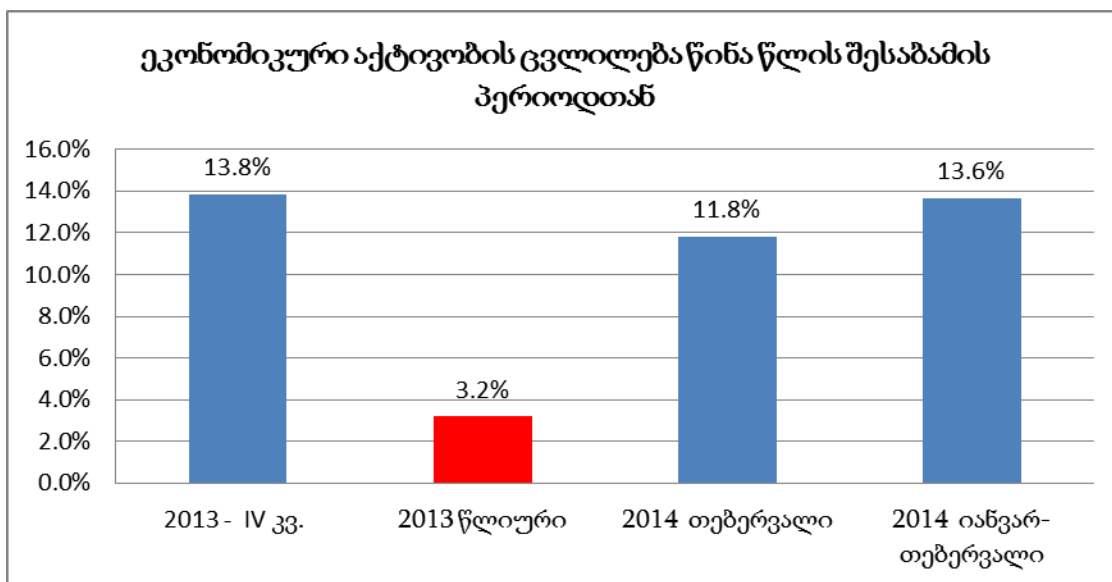

ეკონომიკური აქტივობის ანალიზი დარგობრივ ჭრილში (დღგ-ს ბრუნვები)

საქსტატის წინასწარი შეფასებით, საქართველოს ეკონომიკა 2014 წლის იანვარ-თებერვალში წინა წლის შესაბამის პერიოდთან შედარებით 6,7 პროცენტით გაიზარდა. აქიდან, იანვარში 8,0 პროცენტით, ხოლო თებერვალში 5,4 პროცენტით.

მნიშვნელოვანია შევავასოთ ეკონომიკის აქტივობა დარგობრივ ჭრილში 2014 წლის იანვარ-თებერვალში. ეკონომიკის აქტივობის შესაფასებლად გამოყენებულ იქნა დამატებული ღირებულების გადასახადის გადამხდელად რეგისტრირებულ საწარმოთა მიერ დეკლარირებული ბრუნვები¹. ბრუნვაში იმ კომპანიათა წილმა, რომელთა საქმიანობის იდენტიფიცირება ვერ მოხერხდა 2.7 პროცენტი შეადგინა.

2014 წლის იანვარ-თებერვალში დღგ-ს გადამხდელ საწარმოთა ბრუნვის მოცულობა 13,6 პროცენტით გაიზარდა, ხოლო თებერვალში 11,8 პროცენტით.

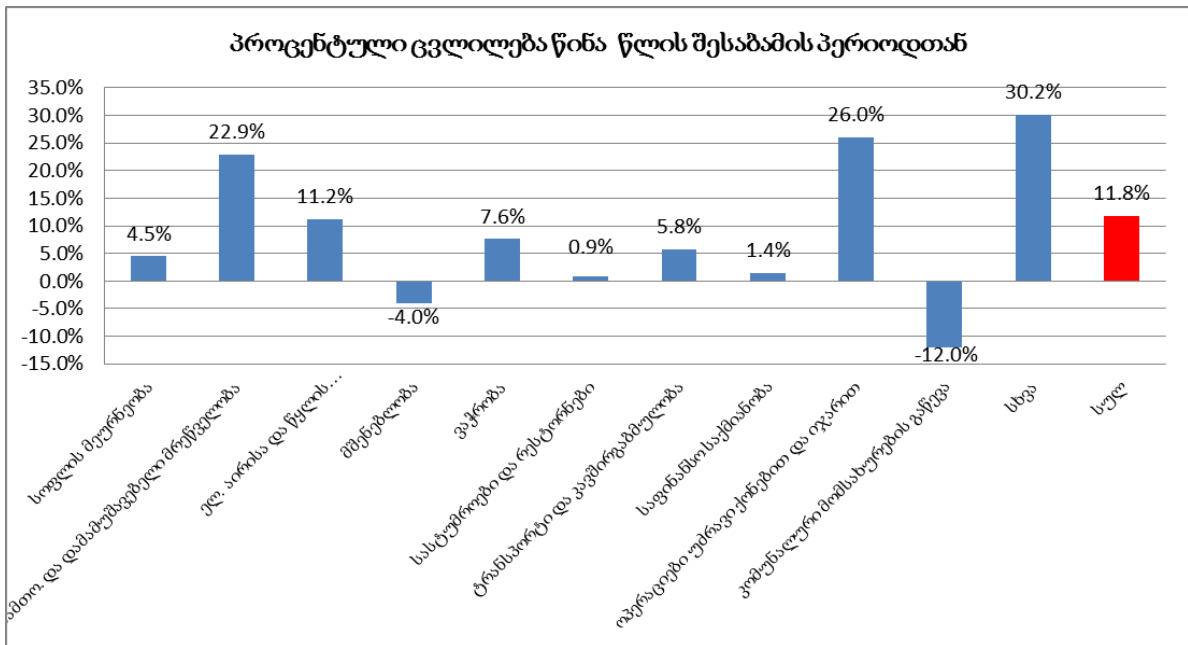
2014 წლის თებერვალი წინა წლის შესაბამის პერიოდთან შედარებით

ანალიზი გვიჩვენებს, რომ საწარმოთა ეკონომიკური აქტივობის ზრდა 2014 წლის თებერვლის თვეში, წინა წლის შესაბამის პერიოდთან შედარებით 11,8 პროცენტით გაიზარდა. პროცენტული ზრდები დარგების მიხედვით შემდეგნაირად გამოიყურება: ოპერაციები უძრავი ქონებით და იჯარით 26.0 პროცენტი, სამთომომპოვებითი და

დამამუშავებელი მრეწველობა 22,9 პროცენტი, ელ. აირისა და წყლის წარმოება/განაწილება 11,2 პროცენტი, ვაჭრობა 7.6 პროცენტი.

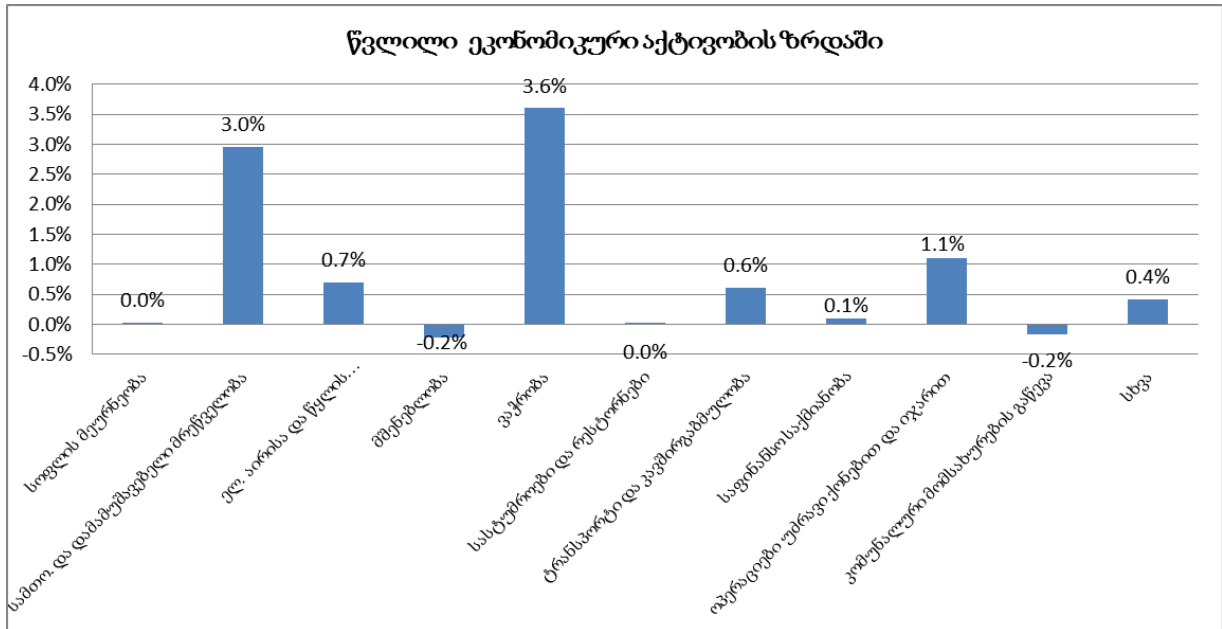
დარგი	სხვაობა ლარი	ზრდა %
სოფლის მეურნეობა	743,213	4.5%
სამთო. და დამამუშავებელი მრეწველობა	88,744,725	22.9%
ელ. აირისა და წყლის წარმოება/განაწილება	20,993,196	11.2%
მშენებლობა	(6,803,716)	-4.0%
ვაჭრობა	108,124,765	7.6%
სასტუმროები და რესტორნები	390,045	0.9%
ტრანსპორტი და კავშირგაბმულობა	18,179,441	5.8%
საფინანსო საქმიანობა	2,647,481	1.4%
ოპერაციები უძრავი ქონებით და იჯარით	33,243,647	26.0%
კომუნალური მომსახურების გაწევა	(5,034,961)	-12.0%
სხვა	12,283,400	30.2%
სულ	354,005,475	11.8%

აღსანიშნავია, რომ კომუნალური მომსახურების გაწევის სექტორში 12,0 პროცენტთან კლება დაფიქსირდა. აღნიშნული კლება უპირატესად გამომდინარეობს სამორინეების, ტოტალიზატორების მიერ ბრუნვების მნიშვნელოვანი შემცირებით. გარდა ამისა, საყურადღებოა მშენებლობის დარგში ეკონომიკური აქტივობის 4,0 პროცენტით შემცირება.

აღსანიშნავია, რომ 2014 წლის თებერვალში ეკონომიკურ აქტივობის ზრდაში ყველაზე დიდი წვლილი შეიტანა ვაჭრობამ 3,6 პროცენტი, ხოლო შემდეგ მოდიან: სამთო და

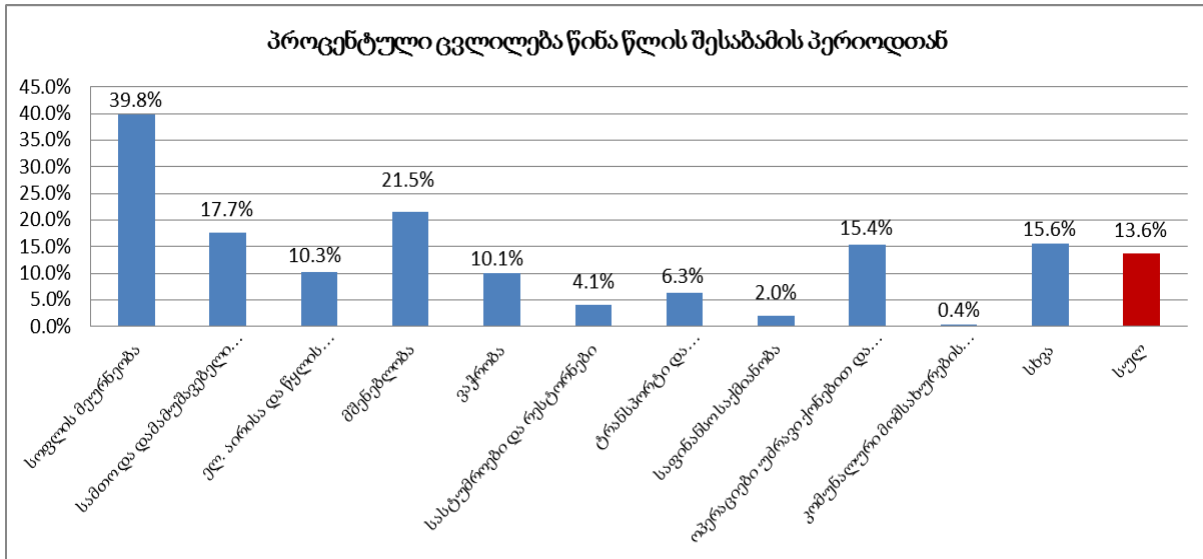
დამამუშავებელი მრეწველობა 3,0 პროცენტი, ოპერაციები უძრავი ქონებით და იჯარით 1,1 პროცენტი;

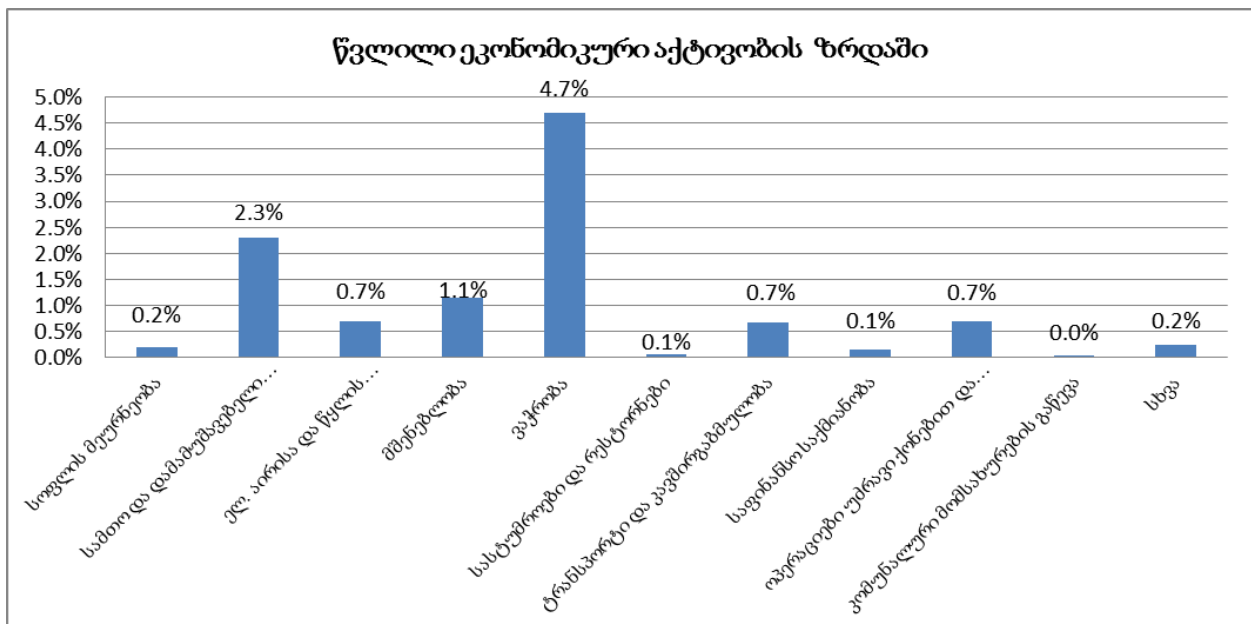
2014 წლის იანვარ-თებერვალი წინა წლის შესაბამის პერიოდთან

თებერვლისგან განსხვავებული დინამიკით ხასიათდება იანვარ-თებერვლის ჯამური მაჩვენებლები. საწარმოთა ეკონომიკური აქტივობა 2014 წლის იანვარ-თებერვალში წინა წლის შესაბამის პერიოდთან შედარებით 13,6 პროცენტით გაიზარდა. პროცენტული ზრდები დარგების მიხედვით შემდეგნაირად გამოიყურება: სოფლის მეურნეობა 39,8 პროცენტი, მშენებლობა 21,5 პროცენტი, სამთომომპოვებითი და დამამუშავებელი მრეწველობა 17,7 პროცენტი, ოპერაციები უძრავი ქონებით და იჯარით 15,4 პროცენტი;

დარგი	სხვაობა ლარი	ზრდა %
სოფლის მეურნეობა	11,785,236	39.8%
სამთო და დამამუშავებელი მრეწველობა	140,464,876	17.7%
ელ. აირისა და წყლის წარმოება/განაწილება	42,233,509	10.3%
მშენებლობა	69,174,888	21.5%
ვაჭრობა	286,719,049	10.1%
სასტუმროები და რესტორნები	3,692,980	4.1%
ტრანსპორტი და კავშირგაბმულობა	40,697,420	6.3%
საფინანსო საქმიანობა	8,270,877	2.0%
ოპერაციები უძრავი ქონებით და იჯარით	41,467,569	15.4%
კომუნალური მომსახურების გაწევა	377,174	0.4%
სხვა	14,270,622	15.6%
სულ	832,393,015	13.6%

აღსანიშნავია, რომ 2014 წლის იანვარ-თებერვალში ეკონომიკურ აქტივობის ზრდაში ყველაზე დიდი წვლილი შეიტანა ვაჭრობამ 4,7 პროცენტი, ხოლო შემდეგ მოდის სამთომოპოვებითი და დამამუშავებელი მრეწველობა 2,3 პროცენტი, მშენებლობა 1,1 პროცენტი;

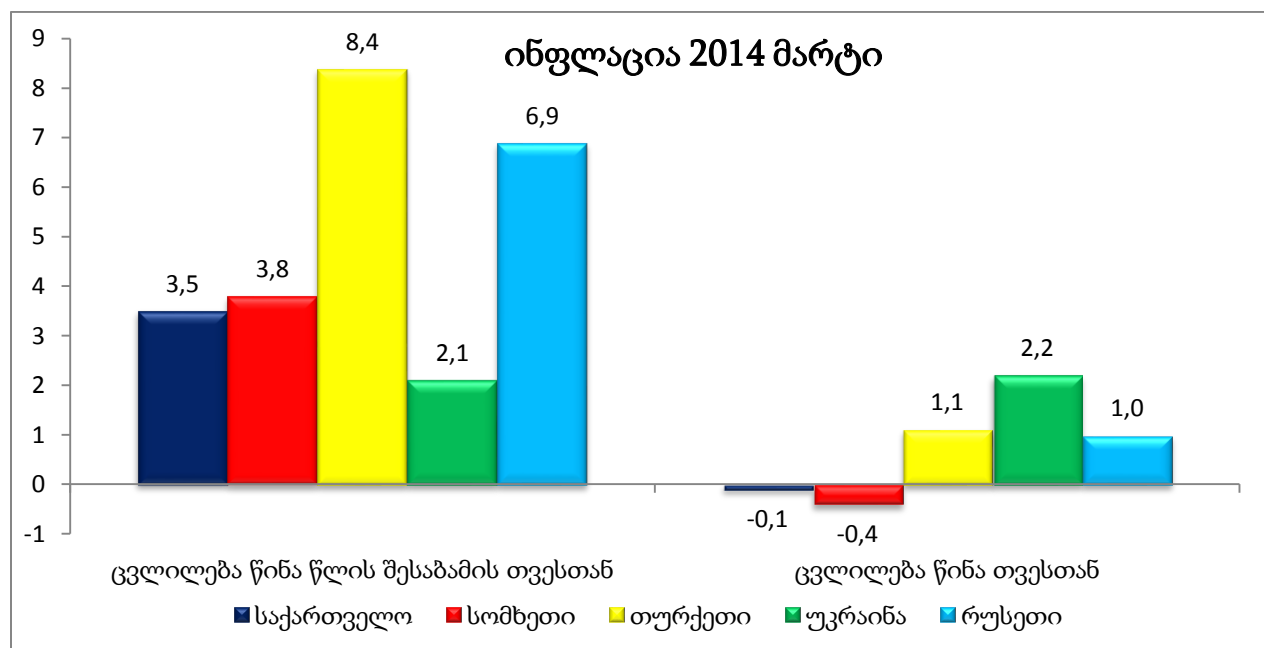

საქართველო და მეზობელი ქვეყნები

(ოპერატიული მაკროეკონომიკური ინფორმაცია საქართველოს მეზობელი ქვეყნების შესახებ)

ინფლაცია

2014 წლის მარტში, საქართველოში სამომხმარებლო ფასები, წინა თვესთან შედარებით 0.1 პროცენტით შემცირდა. ინფლაციის ანალიზი ჩვენ მეზობელ ქვეყნებშიც შემდეგ სურათს გვაძლევს: ერთი თვის განმავლობაში 2.2 პროცენტის ინფლაცია დაფიქსირდა უკრაინაში, თურქეთსა და რუსეთში ინფლაცია 1 პროცენტის ფარგლებში იყო, ხოლო სომხეთში სამომხმარებლო ფასები 0.4 პროცენტით შემცირდა.

2014 წლის მარტში, წინა წლის შესაბამის პერიოდთან შედარებით, სამომხმარებლო ფასები საქართველოში 3.5 პროცენტით გაიზარდა. ამ პერიოდის განმავლობაში ჩვენს მიერ განხილულ ქვეყნებში ყველაზე დაბალი ინფლაცია უკრაინაში დაფიქსირდა (2.1 პროცენტი), ყველაზე მაღალი თურქეთსა და რუსეთში შესაბამისად 8.4 და 6.9 პროცენტი, ხოლო მეზობელ სომხეთში სამომხმარებლო ფასები 3.8 პროცენტით გაიზარდა.

სავალუტო კურსი

სავალუტო კურსი (2014 წლის მარტი 2014 წლის თებერვალთან შედარებით)

ქართული ლარის კურსი 2014 წლის მარტში მნიშვნელოვნად არ შეცვლილა დოლართან და ევროსთან მიმართებაში. ქართული ლარის კურსი, მეზობელი ქვეყნების ვალუტებთან შემდეგი დინამიკით ხასიათდებოდა:

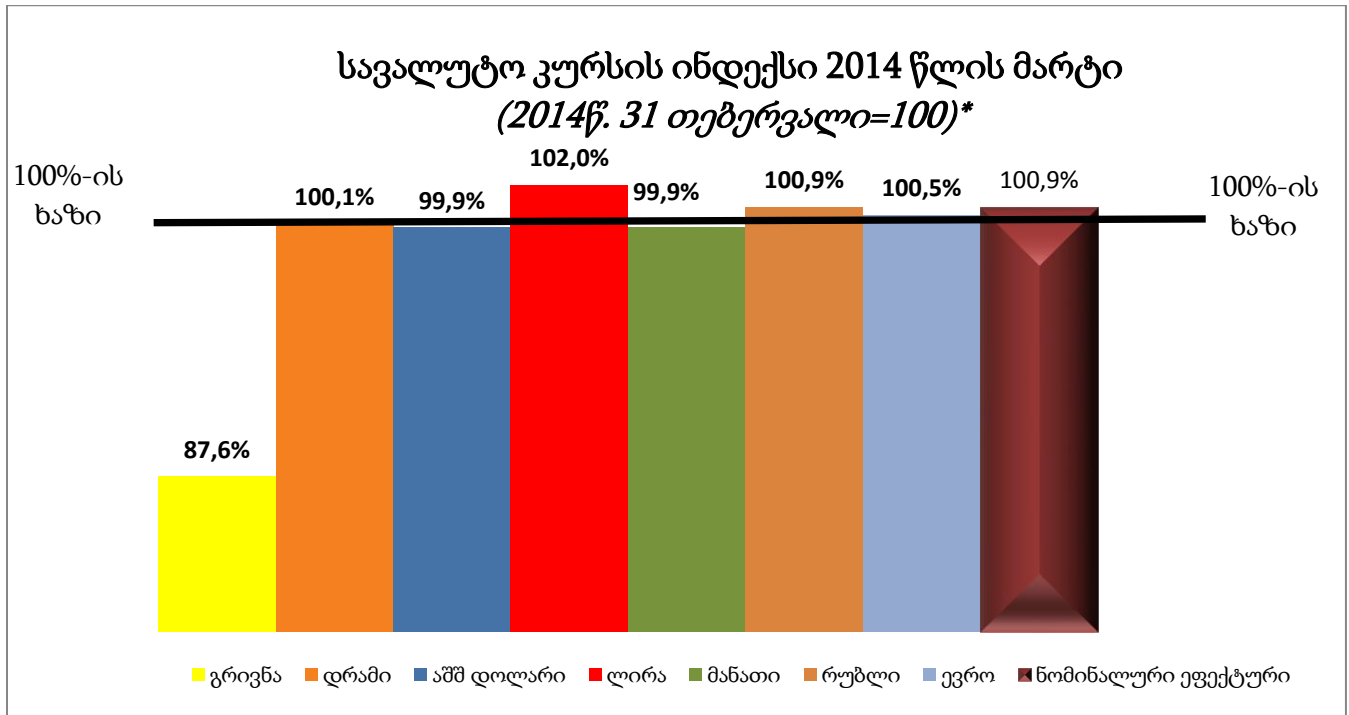
თურქული ლირა. ერთი თურქული ლირის ფასი 2 პროცენტით გამყარდა. 0,781 ლარიდან 0,796 ლარამდე.

რუსული რუბლი. რუსული რუბლი 0.9 პროცენტით გამყარდა ლართან მიმართებაში. 100 რუსული რუბლის ფასი 4.853 ლარიდან 4.897 ლარამდე გაიზარდა.

აზერბაიჯანული მანათი. 0.1 პროცენტით გაუფასურდა აზერბაიჯანული მანათი.

სომხური დრამი. 0.1 პროცენტით გამყარდა სომხური დრამი. 1000 დრამის ფასი მარტში 4,239-დან 4.241-მდე გაიზარდა.

უკრაინული გრივნა. 2.4 პროცენტით გაუფასურდა უკრაინული გრივნა. 10 გრივნის ფასი მარტში 1.838-დან 1.611-მდე შემცირდა.

**შენიშვნა: ვალუტა რომლის მაჩვენებელი 100%-ზე მეტია გამყარდა ლართან მიმართებაში, ხოლო თუ 100%-ზე ნაკლები გაუფასურდა*

სავალუტო კურსი (2014 წლის მარტი, 2013 წლის დეკემბერთან შედარებით)

ქართული ლარის კურსი 2014 წლის მარტში უმნიშვნელოდ გაუფასურდა დოლართან და ევროსთან მიმართებაში. იგი მეზობელი ქვეყნების ვალუტებთან შემდეგი დინამიკით ხასიათდებოდა:

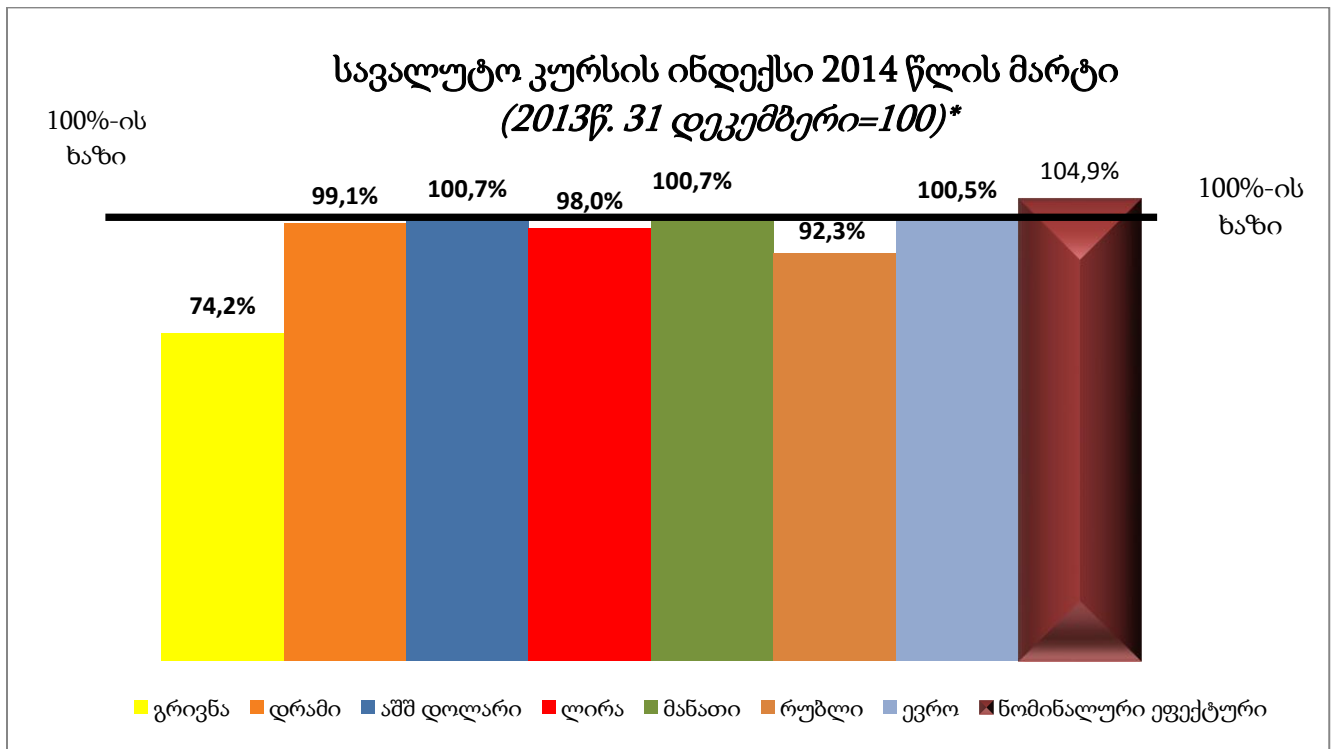
თურქული ლირა. ერთი თურქული ლირის ფასი 2 პროცენტით გაუფასურდა. 0.812 ლარიდან 0.796 ლარამდე.

რუსული რუბლი. რუსული რუბლი 7.3 პროცენტით გაუფასურდა ლართან მიმართებაში. 100 რუსული რუბლის ფასი 5.305 ლარიდან 4.897 ლარამდე შემცირდა.

აზერბაიჯანული მანათი. 0.7 პროცენტით გამყარდა აზერბაიჯანული მანათი.

სომხური დრამი. 0.9 პროცენტით გაუფასურდა სომხური დრამი. 1000 დრამის ფასი მარტში 4,280-დან 4.241-მდე შემცირდა.

უკრაინული გრივნა. 25.8 პროცენტით გაუფასურდა უკრაინული გრივნა. 10 გრივნის ფასი მარტში 2.172-დან 1.611-მდე შემცირდა.

უკრაინა და საერთაშორისო სავალუტო ფონდი

მიმდინარე წლის მარტში უკრაინაში მუშაობდა საერთაშორისო სავალუტო ფონდი და ადგილობრივი მისიის ხელმძღვანელის ვასილი გეორგიევის განცხადებით საერთაშორისო საზოგადოება და მათ შორის სავალუტო ფონდი მზადაა უკრაინას დაეხმაროს, როგორც ტექნიკური, ისე ფინანსური კუთხით, რათა ქვეყანაში გატარდეს ეკონომიკური რეფორმების დიდი პაკეტი, რომელიც გააუმჯობესებს ქვეყნის მაკროეკონომიკურ სტაბილურობას

აღნიშნული რეფორმების პაკეტის წარმატებული განხორციელებისათვის სავალუტო ფონდი მზად არის ქვეყანას გამოუყოს 14-18 მილიარდი დოლარის მოცულობის სესხი.

გასული წლიდან მოყოლებული, მნიშვნელოვნად გაუარესდა უკრაინის მაკროეკონომიკური მდგომარეობა: მიმდინარე ანგარიშის დეფიციტი გაიზარდა და გადააჭარბა მშპ-ს 9 პროცენტს, შემცირდა ექსპორტი და მშპ. 2014 წლის დასაწყისში უკრაინის მთლიანი საერთაშორისო რეზერვები დაეცა ორი თვის იმპორტის ჯერადის ნიშნულამდე. მთავრობამ მნიშვნელოვნად გაზარდა ხარჯები და 2013 წლის ბიუჯეტის დეფიციტმა შეადგინა მშპ-ს 4.5 პროცენტი. 2013 წელს სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული ნავთობკომპანიის „ნავთოგაზის“ დეფიციტმა მშპ-ს 2 პროცენტს მიაღწია. მოსალოდნელია, რომ პოლიტიკის ცვლილების გარეშე, 2014 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის და „ნავთოგაზის“ დეფიციტმა ერთად მშპ-ს 10 პროცენტს მიაღწიოს.

კრიზისის თავიდან ასაცილებლად, უკრაინის რეფორმების ძირითადი მიმართულებები შემდეგნაირად ჩამოყალიბდება: მონეტარული პოლიტიკა ორიენტირებული იქნება ფასების სტაბილურობაზე და მცურავი გაცვლითი კურსის რეჟიმის შენარჩუნებაზე. ეს მიიღწევა მიზნობრივი ინფლაციის პოლიტიკის გატარებით, მცურავი გაცვლითი კურსი ხელს შეუწყობს საგარეო დისბალანსის შემცირებას და საერთაშორისო რეზერვების კვლავ ზრდას. ფინანსური სექტორის რეფორმები ფოკუსირებული იქნება საბანკო სექტორის ლიკვიდურობის, კაპიტალიზაციის და მდგრადობის ამაღლებისაკენ. ეროვნული ბანკის საზედამხედველო პოლიტიკის საერთაშორისო პრაქტიკასთან შესაბამისობაში მოყვანის მიზნით, არსებული მეთოდების განახლებაზე. 2015-2016 წლებში დაგეგმილია ბიუჯეტის დეფიციტის ეტაპობრივი შემცირება, ძირითადად ხარჯების შემცირების საშუალებით და 2016 წლისათვის მშპ-ს 2.5 პროცენტის მიღწევა. ენერგეტიკის სექტორის რეფორმები ორიენტირებული იქნება ამ სექტორის გამჭვირვალობის და კონკურენტუნარიანობის ზრდისაკენ, სადაც საკვანძო საკითხი „ნავთოგაზის“ გამჭვირვალობისა და ანგარიშვალდებულების ზრდა იქნება.

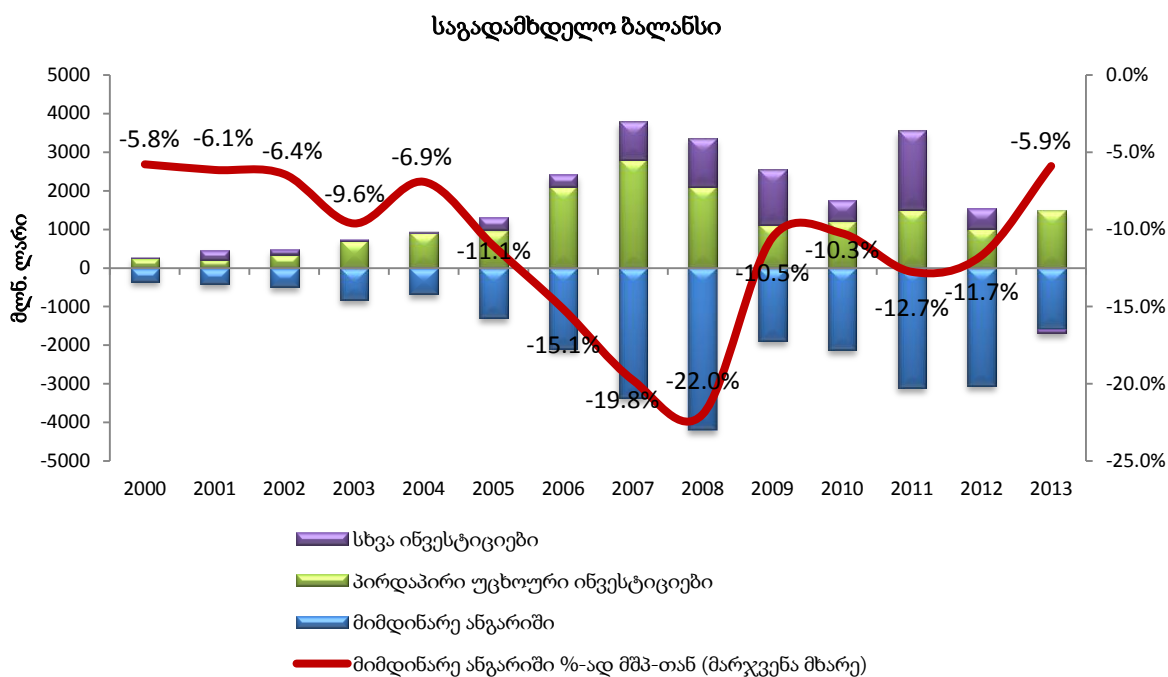
სახელმწიფო მმართველობის გაძლიერების, გამჭვირვალობის ზრდის და ბიზნეს გარემოს გაუმჯობესების მიმართულებით გასახორციელებელი რეფორმები მოიცავს: ახალი შესყიდვების კანონის მიღებას, ბიზნესისათვის უკან დასაბრუნებელი დღგ-ს პროცედურების გამარტივებას. ამასთან ერთად, საერთაშორისო სავალუტო ფონდი განხორციელებს ყოვლისმომცველ დიაგნოსტიკურ კვლევას, რომელიც მოიცავს ანტიკორუფციულ და მმართველობით სფეროებს. აღნიშნული რეფორმების განხორციელებაში, საერთაშორისო სავალუტო ფონდის გარდა, მონაწილეობას მიიღებს მსოფლიო ბანკი, ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკი და სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციები, რაც ქვეყანას დაეხმარება გაზარდოს მთავრობის საქმიანობის გამჭვირვალობა, გადაჭრას პრობლემები და შეამციროს ბარიერები ეკონომიკური ზრდისათვის.

საგადამხდელო ბალანსი

საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ 2014 წლის 31 მარტს გამოქვეყნდა საგადამხდელო ბალანსის წინასწარი მაჩვენებლები, აღნიშნული ინფორმაცია დაზუსტდება 2014 წლის 30 ივნისს.

საგადამხდელო ბალანსის მიმდინარე ანგარიშის დეფიციტის წინასწარი მაჩვენებელი 2013 წელს, წინა წლის შესაბამის პერიოდთან შედარებით, განახევრდა და მშპ-ის 5.9 პროცენტი შეადგინა, რაც მნიშვნელოვანი გაუმჯობესებაა.

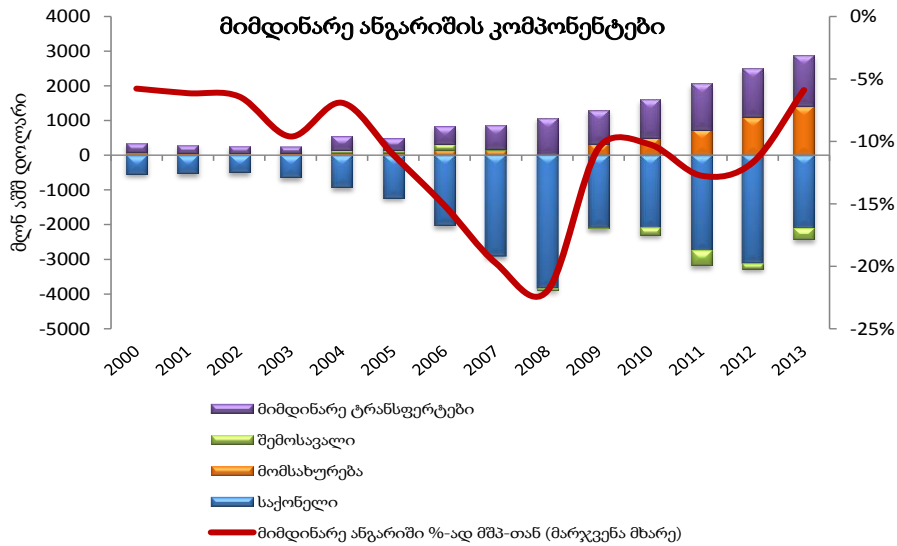
დიაგრამა #1³

მიმდინარე ანგარიშის დინამიკაზე დადებითი გავლენა იქონია მისმა თითქმის ყველა კომპონენტმა. სავაჭრო ბალანსის დეფიციტი 17.2 პროცენტით შემცირდა, მომსახურების ბალანსი 28 პროცენტით გაიზარდა, ხოლო მიმდინარე ტრანსფერტების ბალანსი 4.4 პროცენტით გაიზარდა. აღნიშნულიდან გამომდინარე, მიმდინარე ანგარიში 2013 წელს, 2012 წელთან შედარებით მშპ-ის მიმართ 5.8 პროცენტული პუნქტით შემცირდა.

³დიაგრამა 1-ში მიმდინარე ანგარიშის დაფინანსების წყაროებიდან წარმოდგენილია მხოლოდ ფინანსური ანგარიშის ორი პუნქტი: პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები და სხვა ინვესტიციები.

დიაგრამა #2

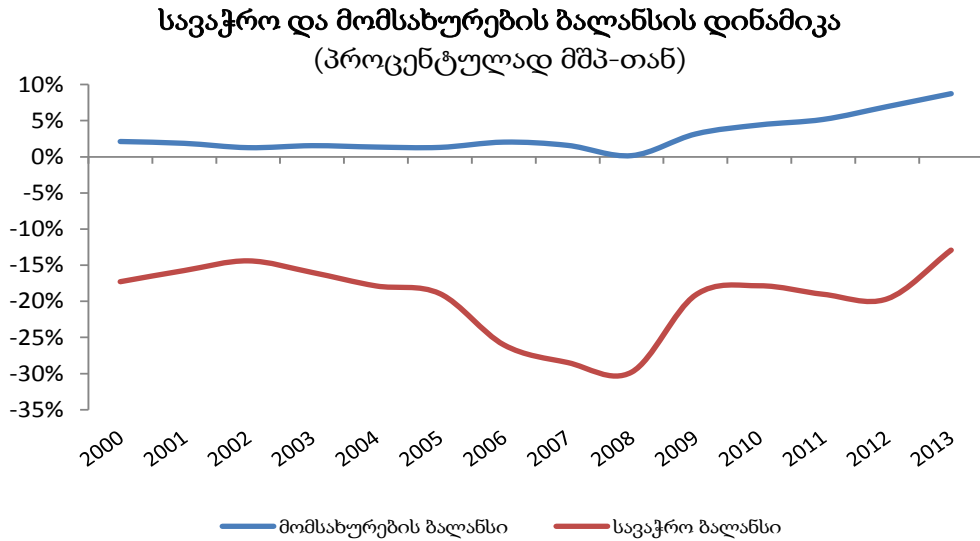

სავაჭრო ბალანსი

საქონლის ექსპორტის ზრდის ტემპმა მნიშვნელოვნად გადააჭარბა იმპორტის ზრდის ტემპს, რაც ძირითადად გამოწვეული იყო იმპორტულ სამომხმარებლო და საინვესტიციო საქონელზე შიდა მოთხოვნის კლებით და ექსპორტის სტრუქტურაში განხორციელებული ცვლილებებით. 2013 წელს საქონლის იმპორტი გაიზარდა 0.4 პროცენტით, მაშინ, როცა ექსპორტის ზრდის ტემპმა 22.4 პროცენტი შეადგინა. სტრუქტურული ცვლილებებიდან აღსანიშნავია რუსეთში განხორციელებული ექსპორტის წილობრივი ზრდა, მაგ. თუ 2012 წელს რუსეთში ექსპორტირებულ საქონელს მთლიან ექსპორტში 1.6 პროცენტთანაა წილი ეკავა, 2013 წლისთვის, ეს მაჩვენებელი საგრძნობლად გაიზარდა და 6.5 პროცენტი შეადგინა. მნიშვნელოვნად გაიზარდა რუსეთში საქონლის ექსპორტი, რომელიც 2013 წელს 315 პროცენტით გაიზარდა და ექსპორტის მთლიან ზრდაში მისმა წვლილმა 6.1 პროცენტული პუნქტი შეადგინა. ასევე, ექსპორტის ზრდას, თავის მხრივ, ხელი რეალური ვალუტის კურსის გაუფასურებამაც შეუწყო.

მომსახურების ბალანსი

მომსახურებიდან მიღებული წმინდა შემოსავლების 28 პროცენტთან ზრდაში მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანეს ტურიზმის (24.6 პროცენტული პუნქტი), ტრანსპორტის (2.4 პროცენტული პუნქტი) და სადაზღვევო მომსახურების დარგებმა (1.3 პროცენტული პუნქტი).

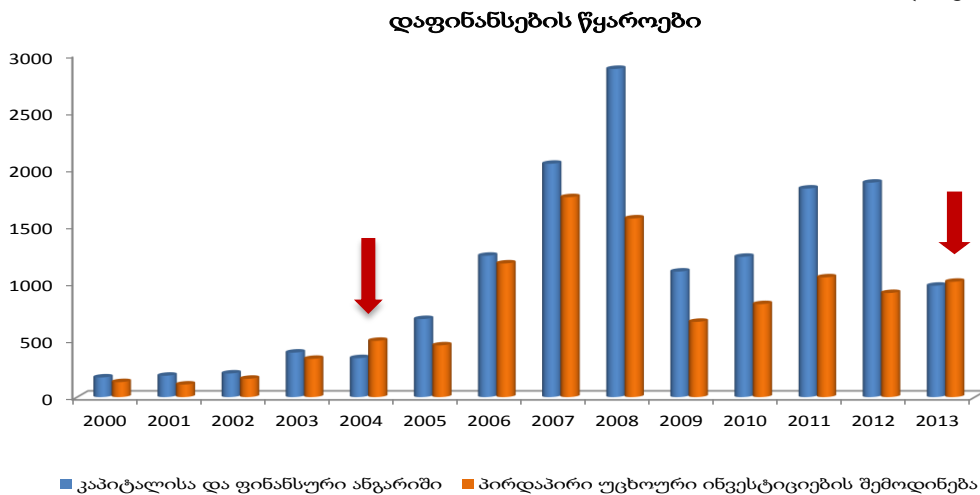

ტრანსფერტები

შესამჩნევი ზრდა დაფიქსირდა წმინდა მიმდინარე ტრანსფერტების ანგარიშში. იგი 61.3 მლნ ლარით გაიზარდა. აღნიშნული ზრდა განაპირობა სამთავრობათშორისო გრანტების 27.8 პროცენტით და მუშაკთა გზავნილების 10.4 პროცენტით ზრდამ.

კაპიტალისა და ფინანსური ანგარიში

2013 წელს, წინა წელთან შედარებით წმინდა კაპიტალის ანგარიში 0.4 პროცენტით გაიზარდა, ხოლო წმინდა ფინანსური ანგარიში 51.8 პროცენტით შემცირდა. გასულ წელს, 2004 წლის შემდეგ პირველად დაფიქსირდა პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების შემოდინების გადაჭარბება კაპიტალისა და ფინანსური ანგარიშის ბალანსზე.

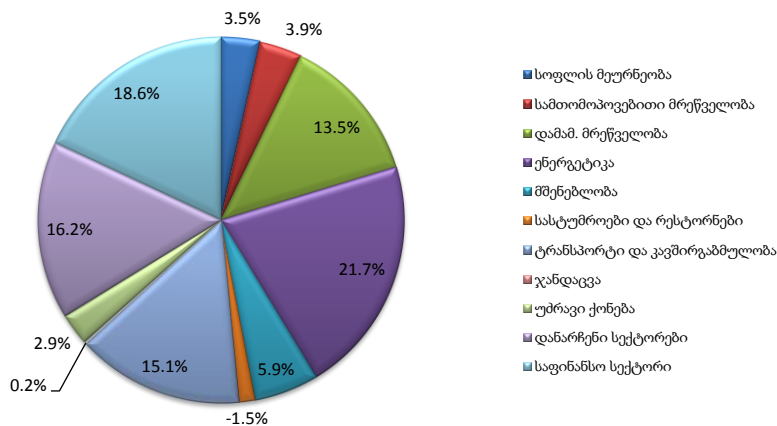
კაპიტალისა და ფინანსური ანგარიშის მუხლში შემავალ კაპიტალურ ტრანსფერტებს მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს მიმდინარე ანგარიშის დეფიციტის დაფინანსებაში, რომელიც 2013 წელს, წინა წელთან შედარებით 0.4%-ით გაიზარდა. მისი ზრდა ძირითადად გამოწვეული იყო მთავრობის კაპიტალური გრანტების 3.7 პროცენტითი ზრდით. 2012 წელს კი კაპიტალური ტრანსფერტები 12.9 პროცენტით შემცირდა.

გასულ წელს, 2012 წელთან შედარებით წმინდა პორტფელური და სხვა ინვესტიციების შემცირებამ შესამჩნევად გადააჭარბა რეინვესტირებული და პირდაპირი უცხოური ინვესტიციებიდან მიღებულ შემოსავლებს, რამაც საბოლოო ჯამში განაპირობა ფინანსური ანგარიშის ბალანსის 51,8 პროცენტით შემცირება.

პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები მეტად მნიშვნელოვანია განვითარებადი ქვეყნებისთვის, მათ შორის საქართველოსთვის. 2012 წლამდე პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები უმნიშვნელოდ მიემართებოდა სოფლის მეურნეობის დარგში. 2013 წელს, პირდაპირი უცხოური ინვესტიციებიდან (1 521 მლნ ლარიდან) 3.5 პროცენტი სოფლის მეურნეობის დარგში იქნა მიმართული. ასევე საგრძნობლად გაიზარდა პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მოზიდვა ენერჯეტიკის დარგში.

დიაგრამა #5

პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები სექტორების მიხედვით (2013 წელი)

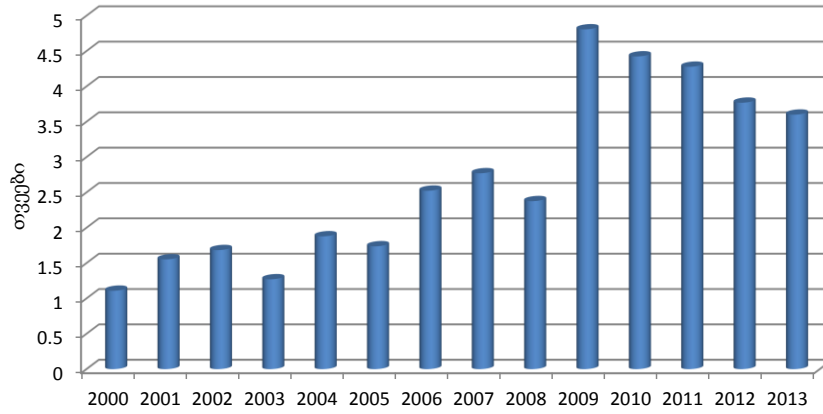
საერთაშორისო რეზერვები

2013 წელს, 2012 წელთან შედარებით ოფიციალური საერთაშორისო რეზერვები 1.7 პროცენტით შემცირდა. მიუხედავად ამისა, ქვეყანას საერთაშორისო რეზერვების საკმარისი მარაგი გააჩნია. რეზერვების დონე 3.6 თვის საქონლისა და მომსახურების იმპორტს ფარავს და სრულიად აკმაყოფილებს საერთაშორისო სტანდარტით დაწესებულ ნორმას (საერთაშორისო სტანდარტით რეკომენდირებულია 3-4 თვის რეზერვის მარაგი),

რაც ქვეყნისთვის შედარებით საიმედო სარეზერვო პოზიციას ნიშნავს (Relatively Comfortable Reserve Position).

დიაგრამა #6

საერთაშორისო რეზერვები
(ერთი თვის საშუალო იმპორტის ჯერადი)

საქართველოს ფისკალური პოლიტიკის ციკლურობის შეფასება

მდგრადი ეკონომიკური განვითარება მოითხოვს ანტიციკლური პოლიტიკის გატარებას, რომელიც გულისხმობს ეკონომიკის სტიმულირებას, როცა ეკონომიკის ზრდა ჩამორჩება მის პოტენციურ დონეს და ეკონომიკის გადახურებისას ამსუბუქებს არასასურველ ზრდის ტემპებს.

აღნიშნული ანალიზის მიზანია, გაირკვეს გასული წლების განმავლობაში საქართველოში განხორციელებული ფისკალური პოლიტიკა ანტიციკლური ხასიათის იყო თუ პროციკლური. ბუნებრივია, ეკონომიკური ციკლების სრული ნეიტრალიზაცია შეუძლებელია, მაგრამ ანტიციკლური ფისკალური პოლიტიკით შეიძლება ეკონომიკური ციკლის უარყოფითი ეფექტის შერბილება და მდგრადი, თანაბარზომიერი განვითარების მიღწევა.

დასკვნა: მიმდინარე კვლევა აჩვენებს, რომ საქართველოს ფისკალური პოლიტიკა იყო სუსტი ანტიციკლური ხასიათის. ფისკალური პოლიტიკის შეფასებითვის ციკლურობის დაბალი კოეფიციენტი (0.3) არ გვაძლევს იმის დასკვნის საშუალებას, რომ ქვეყნის ფისკალური პოლიტიკა მკვეთრად გამოხატული და მიზანმიმართულად ანტიციკლური იყო. გარდა ამისა, ანალიზი აჩვენებს, რომ ქვეყანაში გატარებული ფისკალური პოლიტიკა არ იყო ორიენტირებული ბიუჯეტის დეფიციტის მართვაზე, ანუ არ ხდებოდა მისი მიზნობრივი მაჩვენებლის განსაზღვრა.

ფისკალური პოლიტიკა ითვლება ანტიციკლურად, თუ ბიუჯეტის ბალანსი იცვლება მშპ-ს გეფ⁴-ის პირდაპირპროპორციულად, კერძოდ, მშპ-ს რეცესიული გეფ-ისას მცირდება ბიუჯეტის ბალანსი (იზრდება ბიუჯეტის დეფიციტი), ხოლო მშპ-ს ინფლაციური გეფ-ისას იზრდება ბიუჯეტის ბალანსი (მცირდება ბიუჯეტის დეფიციტი). ასეთი ფისკალური პოლიტიკა რეცესიის დროს ეკონომიკას წაახალისებს, ხოლო ბუმისას შეაკავებს მას.

თუ ბიუჯეტის ბალანსი მშპ-ს გეფ-ის უკუპროპორციულია, მაშინ გვაქვს პროციკლური ფისკალური პოლიტიკა, რომელიც აძლიერებს ეკონომიკის ციკლებს და იწვევს ეკონომიკის არასტაბილურ განვითარებას.

ფისკალური პოლიტიკის ანალიზის მიზნით განვიხილოთ მოდელი, როდესაც ყოველი მიმდინარე წლის ბიუჯეტის ბალანსის გადახრა მისი მიზნობრივი მაჩვენებლიდან გამოწვეულია ეკონომიკური ციკლის (მშპ-ს გეფ-ის) გამო. ასევე, ბიუჯეტის მიმდინარე წლის ბალანსზე გავლენას ახდენს წინა წლის ბიუჯეტის ბალანსის აცდენა მის მიზნობრივ მაჩვენებელთან. ქვემოთ მოცემული ტოლობა (1) ასახავს წარმოდგენილ მოდელს.

$$b_t = b^* + a(g_t - g^*) + e(b_{t-1} - b^*) + \varepsilon_t \quad (1)$$

⁴ მშპ-ს გეფი არის ფაქტობრივი მშპ-ს მაჩვენებლის გადახრა მისი პოტენციური დონიდან.

სადაც b_t არის ბიუჯეტის ბალანსი⁵, b^* - ბიუჯეტის ბალანსის მიზნობრივი მაჩვენებელი, b_{t-1} - აღნიშნავს, წინა პერიოდის ბიუჯეტის ბალანსს, g_t - მიმდინარე რეალური ეკონომიკური ზრდა, g^* - პოტენციური რეალური ეკონომიკური ზრდა. a და e არის მოდელის პარამეტრები. a აჩვენებს კავშირს ბიუჯეტის ბალანსსა და მშპ-ის გეგ-ს შორის და წარმოადგენს ბიუჯეტის ციკლურობის მაჩვენებელს. თუ $a > 0$, მაშინ ბიუჯეტი ანტიციკლურია, ხოლო თუ $a < 0$ - პროციკლური. e არის ბიუჯეტის ბალანსის მიზნობრივ მაჩვენებელთან მიახლოების კოეფიციენტი. ლოგიკურია, რომ იგი უნდა აკმაყოფილებდეს შემდეგ პირობას $0 < e < 1$. ε_t არის განტოლებაში გაუთვალისწინებელი ცვლადები.

ამ განტოლებაში გვაქვს ორი დაუკვირვებადი ცვლადი. ერთი ბიუჯეტის დეფიციტის მიზნობრივი მაჩვენებელი (b^*), ხოლო მეორე - პოტენციური რეალური მშპ-ს ზრდა (g^*). პირველი მაჩვენებლისთვის ვიღებთ ბიუჯეტის ბალანსის საშუალოს (1,76⁶) მთელი დაკვირვებათა მწკრივიდან (1996-2013), ხოლო მეორე მაჩვენებლების შესაფასებლად ვიყენებთ ჰოდრიკ-პრესკოტის (Hodrick-Prescott) ფილტს.

(1) განტოლების ეკომეტრიკული შესწავლისთვის საჭიროა განტოლების გარდაქმნა ისეთ სახემდე, რომელიც მოგვცემს პარამეტრების დამაკმაყოფილებელი სიზუსტით შესწავლის შესაძლებლობას. ამისათვის, (1) განტოლების ორივე მხარეს გამოვაკლოთ b_{t-1} :

$$b_t - b_{t-1} = b^* + a(g_t - g^*) + e(b_{t-1} - b^*) - b_{t-1}$$

გარდაქმნის შედეგად მივიღებთ:

$$\Delta b_t = b^*(1 - e) + a(g_t - g^*) + b_{t-1}(e - 1) \quad (2)$$

სადაც

$$\Delta b_t = b_t - b_{t-1}$$

წარმოდგენილი სახით განტოლების შესწავლა შესაძლებელია, მაგრამ იმის გამო, რომ განტოლების შესწავლისას რეგრესიის პარამეტრები ვერ აკმაყოფილებს საიმედოობის მოთხოვნებს⁷, საჭიროა მე-(2) განტოლების შემდგომი გარდაქმნა.

თუ გამოვიყენებთ მეორე რიგის დიფერენციალს და გავითვალისწინებთ რომ:

$$(1 - L)^2 b_t = \Delta b_t - \Delta b_{t-1} \quad (3)$$

და მე-(3) განტოლებაში შევიტანთ მე-(2) განტოლებას, მივიღებთ:

$$(1 - L)^2 b_t = (1 - e)b^* + a(g_t - g^*) + b_{t-1}(e - 2) + b_{t-2} \quad (4)$$

ამ განტოლების შესწავლა იძლევა დამაკმაყოფილებელ შედეგებს.

⁵ რეგრესიული შესწავლისას ბიუჯეტის ბალანსი აღებულია, როგორც მინუს დეფიციტი.

⁶ რეგრესიაში თუ შევცვლით მიზნობრივი ბიუჯეტის ბალანსის მაჩვენებელს {1,8; 3} ინტერვალში, ის ცვლის მხოლოდ თავისუფალ წევრს {-0,24; -0,14} და რეგრესიაში მონაწილე სხვა ცვლადებზე არანაირი ცვლილების მოხდენას არ იწვევს.

⁷ დიაგნოსტიკის ტესტებს.

უმცირეს კვადრატთა მეთოდის გამოყენებით უნდა მოხდეს მე-(5) განტოლების შესწავლა.

$$(1 - L)^2 b_t = c_0 + c_1(g_t - g^*) + c_2 b_{t-1} + c_3 b_{t-2} + \varepsilon_t \quad (5)$$

მე-(5) და მე-(4) განტოლებების შედარებით, მოდელის პარამეტრების გაანგარიშებისთვის მივიღებთ შემდეგ ტოლობებს:

$$c_0 = (1 - e)b^*; \quad c_1 = a; \quad c_2 = e - 2; \quad c_3 = k$$

$$a = c_1; \quad e = 2 + c_2; \quad b^* = \frac{c_0}{c_2 - 1}; \quad k = c_3 \quad (6)$$

რეგრესიული განტოლების შესწავლის შედეგები მოცემულია ცხრილში:

დამოკიდებული ცვლადი: D(b,2)

მეთოდი: უმცირეს კვადრატთა

შერჩევა (შესწორებული): 1998 2013

დაკვირვებათა რაოდენობა: 16 შესწორების შემდეგ

ცვლადი	კოეფიციენტი	სტ. გადახრა	t-სტატისტიკა	ალბათ.
c_0	-0.2404	0.2494	-0.9640	0.3578
c_1	0.3020	0.1035	2.9186	0.0153
c_2	-1.7755	0.2137	-8.3099	0.0000
c_3	1.1008	0.1855	5.9332	0.0001
c_4^8	4.4845	1.4265	3.1438	0.0104
c_5^9	-2.9556	1.3802	-2.1414	0.0579
R-კვადრატი	0.9039	დამოკ. ცვლადის საშუალო		-0.0170
შესწ. R-კვადრატი	0.8558	დამოკ. ცვლად. სტ. გადახრა		3.5447
რეგრასიის სტ. გადახრა	1.3462	აკაიკის ინფო. კრიტერიუმი		3.7124
ნაშთების კვადრატ. ჯამი	18.1213	შვარცის კრიტერიუმი		4.0021
ლოგ. ალბათობა	-23.699	ჰანან-ჟუინის კრიტერიუმი		3.7272
F სტატისტიკა	18.8015	დარბინ-უოტსონის სტატის.		1.9482
F სტატისტიკის ალბათობა	0.0001			

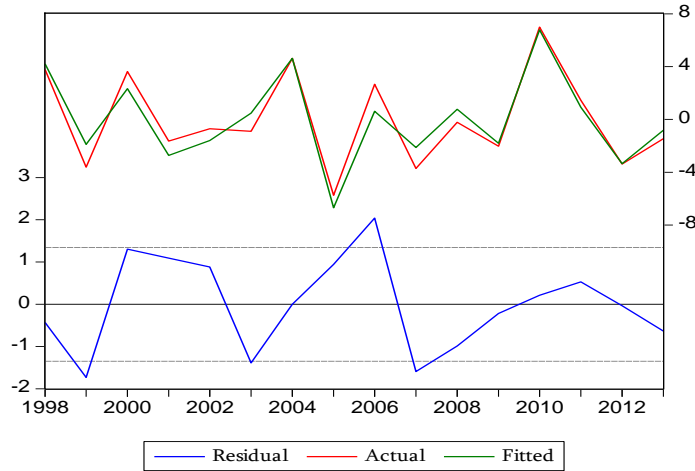
როგორც ვხედავთ, განტოლების შედეგები აკმაყოფილებს პარამეტრების საიმედოობის მოთხოვნებს. განტოლების თავისუფალი წევრის (c_0) 0-ის ტოლობის ალბათობა მაღალია, ამ შემთხვევაში თავისუფალი წევრი არ წარმოადგენს ჩვენი ინტერესის საგანს. თავისუფალი წევრი მოიცავს ბიუჯეტის ბალანსის მიზნობრივ მნიშვნელობას, რომელიც ნავარუდევია, როგორც მუდმივი სიდიდე. ფისკალური წესის არ არსებობის გამო, ბიუჯეტის ბალანსის მიზნობრივი მაჩვენებლის განსაზღვრა არ ხდებოდა და შესაბამისად, ეკონომიკური

⁸ c_4 არის 2004 წლის ფიქტიური (dummy ანუ 2004=1) ცვლადი, 2003 წლის მოვლენებიდან გამომდინარე.

⁹ c_5 არის 2009-2010 წლის ერთობლივი ფიქტიური ცვლადი, მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისის პერიოდი.

ციკლების განვითარება, ფისკალური პოლიტიკის გატარებისას, მხედველობაში არ მიიღებოდა.

ნახ. 1. რეგრესიული განტოლების შედეგები

ყველა სხვა კოეფიციენტი მნიშვნელოვანია და მათი საიმედოობა მაღალია. მე-(6) ტოლობების მიხედვით გაანგარიშებული მოდელის პარამეტრებს აქვს შემდეგი მნიშვნელობა: $a = 0.3$; $e = 0.22$; $k = 1.1$.

ჩვენი კვლევის მიზანს წარმოადგენდა a -ს შესწავლა, რომელიც სტატისტიკურად მნიშვნელოვანი დადებითი კოეფიციენტია ($a = 0.3$) და მიუთითებს, რომ საქართველოს ბიუჯეტს ჰქონდა სუსტი ანტიციკლური ხასიათი, რაც ნიშნავს, რომ ფისკალური პოლიტიკა ციკლების შერბილებას სუსტად ახდენდა.

საინტერესოა ბიუჯეტის მიზნობრივ მაჩვენებელთან მიახლოების კოეფიციენტის სიდიდეც. გაანგარიშებები გვიჩვენებს, რომ იგი 0.22-ის ტოლია და როგორც მოსალოდნელი იყო, მოთავსებულია 0-სა და 1-ს შორის. სტატისტიკურად მნიშვნელოვანი კოეფიციენტი საშუალებას გვაძლევს დავაკვნათ, რომ საქართველოს ბიუჯეტის ბალანსი მისი განვითარების ისტორიაზე უმნიშვნელოდ არის დამოკიდებული.

და ბოლოს, ის ფაქტი, რომ ზემოთ შესწავლილი (5)-ე განტოლების თავისუფალი წევრი სტატისტიკურად არამნიშვნელოვანია, მიუთითებს იმაზე, რომ ფისკალური პოლიტიკის მართვისას მხედველობის მიღმა რჩებოდა ბიუჯეტის ბალანსის/დეფიციტის მიზნობრივი მაჩვენებლის განსაზღვრა.

გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსი და საქართველო

გლობალური კონკურენტუნარიანობის ანგარიში (GCR) მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმის მიერ 2004 წლიდან ყოველწლიურად ქვეყნდება. გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსი (GCI) ზომავს ქვეყნების რეიტინგს სხვადასხვა მაკროეკონომიკურ და მიკრო/ბიზნეს მაჩვენებლების მეშვეობით და კონკურენტუნარიანობის ერთ საერთო ინდექსს (GCI) ქმნის.

ანგარიში აფასებს ქვეყნის შესაძლებლობას, უზრუნველყოს მოქალაქეების ცხოვრების მაღალი დონე და იმას, თუ რამდენად პროდუქტიულად იყენებს ქვეყანა თავის რესურსებს. ამგვარად, გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსი ზომავს ინსტიტუტების, პოლიტიკისა და სხვა იმ ფაქტორების ერთობლიობას, რომლებსაც ქვეყნის ეკონომიკა მიჰყავს მდგრადი ეკონომიკური განვითარებისკენ.

ინდექსი შედგება 12 ძირითადი მაჩვენებლისგან. თითოეული მათგანი წარმოადგენს კონკურენტუნარიანობის მნიშვნელოვან დეტერმინანტს. ესენია: (1) ინსტიტუტები; (2) ინფრასტრუქტურა; (3) სტაბილური მაკროეკონომიკური გარემო; (4) ჯანმრთელობა და დაწყებითი განათლება; (5) უმაღლესი განათლება და ტრეინინგები; (6) ეფექტიანი სასაქონლო ბაზარი; (7) ეფექტიანი შრომის ბაზარი; (8) განვითარებული ფინანსური ბაზრები; (9) ტექნოლოგიური მზაობა (შესაძლებლობა არსებული ტექნოლოგიებიდან მეტი მოგების მიღებისა); (10) შიდა და საერთაშორისო ბაზრების სიდიდე; (11) ბიზნესის დახვეწილობა და (12) ინოვაციები.

გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსი უფრო ფართოდ ასახავს ქვეყნის განვითარების დონეს მისი უპირატესობების და ნაკლოვანებების მაშტაბებს ვიდრე სხვა ინდექსები. იგი დეტალურად წარმოადგენს ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის შეფასების ინდიკატორებს. გლობალური კონკურენციის ინდექსის მიხედვით, 2014 წელს პირველ ადგილს იკავებს შვეიცარია.

გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსის მიხედვით, საქართველო 2013-2014 წლებში 72-ე ადგილს იკავებს. ბოლო წელს მან ხუთი პოზიციით წაიწია წინ, რაც მნიშვნელოვანი გაუმჯობესებაა. ამ ინდექსით 2004 წელს საქართველო 91-ე პოზიციაზე იყო. ამკარაა, რომ ქვეყანამ პროგრესი განიცადა და მდგომარეობა 19 პოზიციით გაიმჯობესა.

საქართველო გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსის მაჩვენებლით ახლოსაა ისეთ ქვეყნებთან, როგორებიცაა: ეკვადორი, მაკედონია, კოლუმბია, ბოცვანა, ხორვატია, რუმინეთი და სხვ. უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ თითოეული ეს ქვეყანა საქართველოს ერთ სულ მოსახლეზე მშპ-ის მაჩვენებლით მნიშვნელოვნად უსწრებს.

2004 წელს ისეთი ქვეყანა, როგორც ეკვადორია, რეიტინგის მიხედვით საქართველოს ჩამორჩებოდა. იგი 95-ე ადგილს იკავებდა, მაშინ, როდესაც საქართველოს 91-ე პოზიცია

ექირა. 2014 წლის მონაცემების მიხედვით კი ეკვადორი 71-ე ადგილას აღმოჩნდა, საქართველო - 72-ეზე.

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
საქართველო	91	96	85	93	93	90	90	93	88	77
სერბეთი						85	93	96	95	95
რუსეთი	62	72	62	70	70	51	63	63	66	67
სომხეთი		86	82	96	96	97	97	98	92	82
აზერბაიჯანი		73	64	71	71	69	51	57	55	46
უკრაინა	82	76	78	75	75	72	82	89	82	73
თურქეთი	52	48	59	52	52	63	61	61	59	43
მოლდოვა		94	86	92	92			94	93	87
ყაზახეთი		60	56	73	73	66	67	72	72	51
ირანი									62	66
ლატვია	56	51	36	42	42	54	68	70	64	55
ლიტვა	43	44	40	39	39	44	53	47	44	45
ესტონეთი	25	23	25	20	20	32	35	33	33	34
ბულგარეთი	73	64	72	72	72	76	76	71	74	62
მონღოლეთი		92	92	90	90	100	117	99	96	93
პოლონეთი	72	53	48	58	58	53	46	39	41	41
ყირგიზეთი		103	107	105	105	122	123	121	126	127
ტაჯიკეთი		93	96			116	122	116	105	

წყარო: *World Economic Forum*

გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსის მიხედვით, რეგიონის ქვეყნებს შორის საქართველო უსწრებს ისეთ ქვეყნებს, როგორებიცაა: უკრაინა (84-ე), მოლდავეთი (89-ე), ყირგიზეთი (121-ე), სომხეთი (79-ე). საქართველო ჩამორჩება შემდეგ ქვეყნებს: ლიტვა (48-ე), ლატვია (52-ე), ესტონეთი (32-ე), აზერბაიჯანი (39-ე), რუსეთი (64-ე).

2004-2014 წლებში ინდექსის მიხედვით, რეიტინგში მნიშვნელოვნად დაქვეითდნენ: ვენესუელა (84-ედან 134-ე პოზიციაზე ჩამოვიდა), საბერძნეთი (42-ედან 91-ეზე), ეგვიპტე (57-ედან 118-ზე). მნიშვნელოვანი პროგრესი განიცადა პოლონეთმა (71-ედან 42-ეზე), ბულგარეთმა (73-ედან 57-ეზე), ჩინეთმა (41-დან 29-ეზე).

გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსის დეტალები საქართველოში:

„საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგია - საქართველო ოციოცი“-ს მიხედვით, ქვეყნის მთავრობა 2020 წლისთვის გეგმავს გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსით 40-ე ადგილამდე დაწინაურებას. ასეთი პროგრესი საჭიროებს მნიშვნელოვან ძალისხმევას რეფორმების განხორციელების კუთხით. გასატარებელი ღონისძიებების დასაგეგმად მნიშვნელოვანია სუსტი და ძლიერი მხარეების ანალიზი.

საქართველოს ერთ-ერთ მნიშვნელოვან სისუსტედ ანგარიში მიიჩნევა ქვეყანაში სასაქონლო ბაზრების არაეფექტურობას. ამ მხრივ მნიშვნელოვან პრობლემას წარმოადგენს ადგილობრივი კონკურენციის ინტენსივობის დაბალი დონე (123-ე ადგილი), ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის არაეფექტიანობა (138-ე) და მომხმარებელზე ორიენტირებულობის დონე (127-ე).

ქვეყანაში კვლავაც პრობლემატურად რჩება საკუთრების უფლებები (120-ე) და ინტელექტუალური საკუთრების დაცვის მაჩვენებლები (124-ე). მცირე აქციონერთა უფლებების დაცვა (125-ე) მნიშვნელოვნად ხელს უშლის ეკონომიკის პროგრესს.

ასევე, დაბალი რეიტინგი გვაქვს უმაღლესი განათლებისა და ტრენინგების სფეროში, კერძოდ: პრობლემური საკითხებია კვლევისა და ტრენინგის მომსახურების ხელმისაწვდომობა (130-ე), მათემატიკისა და მეცნიერების განათლების ხარისხი (106-ე), სკოლების მართვის ხარისხი (107-ე) და საგანმანათლებლო სისტემის ხარისხი (105-ე).

მნიშვნელოვანი წინსვლაა საჭირო ბიზნეს დახვეწილობისა და ინოვაციების ყველა პარამეტრში.

ქვეყანას შედარებით კარგი პოზიცია უჭირავს ბიზნესის დაწყების პროცედურებისა და სახელმწიფო რეგულირების ტვირთის მიხედვით.

საგარეო ვალის მასტაბილიზებელი მიმდინარე ანგარიშის ბალანსი

თითქმის 20 წლის განმავლობაში საქართველოს მუდმივად აქვს საგადამხდელო ბალანსის მიმდინარე ანგარიშის დეფიციტი. ამავე პერიოდში, დაგროვდა საგარეო ვალი. მთავრობის საგარეო ვალი კონტროლირებადია და წარმოადგენს მუდმივი მონიტორინგის საგანს. კერძო სექტორისა და სახელმწიფო კორპორაციების საგარეო ვალი, ბუნებრივია, არ არის ისეთივე გამჭვირვალე, როგორც მთავრობის ვალი. მეორე მხრივ, კერძო სექტორის ვალის პირდაპირი კონტროლი შეუძლებელია, რის გამოც მასზე ზემოქმედება უნდა განხორციელდეს არაპირდაპირი მეთოდების გამოყენებით.

დასკვნა: საგარეო ვალის ანალიზი გვიჩვენებს, რომ საგადამხდელო ბალანსის მიმდინარე ანგარიშის სალდოს არსებული დონის შემთხვევაში, მოსალოდნელია ვალის თანდათანობითი ზრდა. მთლიანი საგარეო ვალის მშპ-სთან ფარდობის სტაბილიზაციისთვის საჭირო იქნება, რომ მიმდინარე ანგარიშის დეფიციტი შემცირდეს მშპ-ს 7.5%-მდე, რისთვისაც უნდა განხორციელდეს ექსპორტის სტიმულირების ღონისძიებები და უნდა მოხდეს ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის დონის ამაღლება. მიმდინარე ანგარიშის დეფიციტის შემცირების მიზნით პროტექციონიზმის გამოყენება, საბაჟო ტარიფების დაწესება და არა სატარიფო ბარიერების შემოღება, როგორც საერთაშორისო გამოცდილება გვიჩვენებს, არ იძლევა სასურველ შედეგებს და ამცირებს ეკონომიკური ზრდის ტემპს.

საგარეო ვალის მთლიანი მოცულობის ანალიზის მიზნით, შესაძლოა გამოყენებულ იქნას ფისკალური მდგრადობის მსგავსი მეთოდოლოგია, სადაც ბიუჯეტის პირდაპირი დეფიციტის ჩანაცვლება მოხდება საგადამხდელო ბალანსის მიმდინარე ანგარიშის დეფიციტით.

ქვემოთ მოცემულია საგარეო ვალის ანალიზის მეთოდოლოგია და შესაბამისი გაანგარიშებები.

მიმდინარე პერიოდის საგარეო ვალი, უცხოურ ვალუტაში, ტოლია გასული პერიოდის ვალს დამატებული მიმდინარე პერიოდის ვალის ცვლილება, კერძოდ:

$$D_t = D_{t-1} + \Delta D_t \quad (1)$$

სადაც D_t არის მიმდინარე პერიოდის ვალი, D_{t-1} - წინა პერიოდის ვალი, ΔD_t - ვალის ცვლილება მიმდინარე პერიოდის განმავლობაში. ვალის ცვლილება მთლიანად ქვეყნისთვის შეესაბამება საგადამხდელო ბალანსის კაპიტალისა და ფინანსური ანგარიშის სალდოს. საგადამხდელო ბალანსის მიმდინარე და კაპიტალის ანგარიშსა და მთლიანი საერთაშორისო რეზერვების ცვლილებას შორის კი არსებობს შემდეგი დამოკიდებულება:

$$CA_t + \Delta D_t - \Delta R_t = 0 \quad (2)$$

სადაც CA არის საგადამხდელო ბალანსის მიმდინარე ანგარიშის სალდო, ხოლო ΔR - ოფიციალური საერთაშორისო რეზერვების ცვლილება.

მე-(2) ფორმულით განვსაზღვროთ ვალის ცვლილება და შევიტანოთ (1) ტოლობაში, მივიღებთ:

$$D_t = D_{t-1} - CA_t + \Delta R_t \quad (3)$$

თუ შემოვიღებთ აღნიშვნას $CA_t = PCA_t - INP_t$, სადაც PCA არის მიმდინარე ანგარიშის პირველადი სალდო, ხოლო INP - პროცენტის გადახდა საგარეო ვალზე და შევიტანთ მე-(3) ტოლობაში, მივიღებთ:

$$D_t = D_{t-1} - PCA_t + INP_t + \Delta R_t \quad (4)$$

ვალის მდგრადობის ანალიზისთვის საჭიროა მე-(4) ტოლობა გამოვსახოთ პროცენტულად მთლიანი შიდა პროდუქტის (მშპ) მიმართ, რისთვისაც უნდა განვახორციელოთ შესაბამისი გარდაქმნები.

მე-(4) ტოლობა მოცემულია უცხოურ ვალუტაში. თავდაპირველად საჭიროა მისი გადაყვანა ეროვნულ ვალუტაში. სავალუტო კურსის აღსანიშნავად გამოვიყენოთ სიმბოლო $ER = \frac{GEL}{USD}$, რომელიც არის ერთი ერთეული უცხოური ვალუტის ღირებულება ეროვნულ ვალუტაში, ხოლო $e = \frac{\Delta ER_t}{ER_{t-1}}$ აღნიშნავს ვალუტის კურსის ნომინალურ პროცენტულ ცვლილებას (ზრდა ნიშნავს ეროვნული ვალუტის გაუფასურებას). სავალუტო კურსზე გადამრავლების შემდეგ მე-(4) ტოლობა გამოისახება ეროვნულ ვალუტაში და მიიღებს შემდეგ სახეს:

$$D_t \times ER_t = D_{t-1} \times (1 + e) \times ER_{t-1} - PCA_t \times ER_t + INP_t \times ER_t + \Delta R_t \times ER_t \quad (5)$$

მე-(5) ტოლობის შემდგომი გარდაქმნისთვის საჭიროა შემოვიღოთ შემდეგი აღნიშვნები: Y -ით აღვნიშნოთ ნომინალური მშპ, g - რეალური მშპ-ს ზრდა და π - ინფლაცია. ნომინალური მშპ-სთვის გვაქვს შემდეგი დინამიკური ტოლობა: $Y_t = (1 + g) \times (1 + \pi) \times Y_{t-1}$. თუ მე-(5) განტოლების ორივე მხარეს გავყოფთ ნომინალურ მშპ-ზე და გავითვალისწინებთ მშპ-ს დინამიკურ ტოლობას, მივიღებთ:

$$\frac{D_t \times ER_t}{Y_t} = \frac{D_{t-1} \times (1 + e) \times ER_{t-1}}{(1 + g) \times (1 + \pi) \times Y_{t-1}} - \frac{PCA_t \times ER_t}{Y_t} + \frac{INP_t \times ER_t}{Y_t} + \frac{\Delta R_t \times ER_t}{Y_t} \quad (6)$$

ასევე, თუ გავითვალისწინებთ, რომ $INP_t = i \times D_{t-1}$, სადაც i არის ნომინალური ეფექტური საპროცენტო განაკვეთი საგარეო ვალზე, და შევიტანთ მე-(6) ტოლობაში, გვექნება:

$$\frac{D_t \times ER_t}{Y_t} = \frac{D_{t-1} \times (1 + e) \times ER_{t-1}}{(1 + g) \times (1 + \pi) \times Y_{t-1}} + \frac{i \times D_{t-1} \times (1 + e) \times ER_t}{(1 + g) \times (1 + \pi) \times Y_{t-1}} - \frac{PCA_t \times ER_t}{Y_t} + \frac{\Delta R_t \times ER_t}{Y_t}$$

ანუ

$$\frac{D_t \times ER_t}{Y_t} = \frac{(1 + e) \times (1 + i)}{(1 + g) \times (1 + \pi)} \times \frac{ER_{t-1} \times D_{t-1}}{Y_{t-1}} - \frac{PCA_t \times ER_t}{Y_t} + \frac{\Delta R_t \times ER_t}{Y_t} \quad (7)$$

შემოვიღოთ აღნიშვნები: საგარეო ვალი პროცენტულად მშპ-სთან $d = \frac{D \times ER}{Y}$, საგადამხდელი ბალანის პირველადი დეფიციტი პროცენტულად მშპ-სთან $pca = \frac{PCA \times ER}{Y}$, ოფიციალური საერთაშორისო რეზერვების ცვლილება პროცენტულად მშპ-სთან $\delta r = \frac{\Delta R \times ER}{Y}$, და შევიტანოთ მე-(7) ტოლობაში:

$$d_t = \frac{(1+e) \times (1+i)}{(1+g) \times (1+\pi)} \times d_{t-1} - pca_t + \delta r_t \quad (8)$$

როგორც მე-(8) ტოლობიდან ჩანს, ვალის ფარდობა მშპ-სთან არის წინა პერიოდის ვალის, ნომინალური ეფექტური საპროცენტო განაკვეთის, ნომინალური სავალუტო კურსის ცვლილების, ინფლაციის, ეკონომიკური ზრდის, საგადამხდელო ბალანსის პირველადი დეფიციტის მშპ-სთან ფარდობის და ოფიციალური საერთაშორისო რეზერვის ცვლილების მშპ-სთან ფარდობის ფუნქცია.

სასურველია მე-(8) ტოლობის ჩაწერა რეალურ გამოხატულებაშიც.

თუ გავითვალისწინებთ, რომ რეალური სავალუტო კურსი ტოლია: $ERR = \frac{ER \times P_f}{P}$, სადაც P_f არის ფასების ინდექსი უცხოეთში და P - ფასების ინდექსი საშინაო ბაზარზე, ხოლო ინფლაცია საშინაო ბაზარზე არის $\pi = \frac{\Delta P_t}{P_{t-1}}$ და ინფლაცია საგარეო ბაზარზე არის $\pi_f = \frac{\Delta P_{ft}}{P_{ft-1}}$, სავალუტო კურსის ნომინალური ცვლილება ჩაიწერება შემდეგნაირად $(1+e) = \frac{(1+er) \times (1+\pi)}{(1+\pi_f)}$, სადაც er არის რეალური სავალუტო კურსის პროცენტული ცვლილება და ტოლია $er = \frac{\Delta ERR_t}{ERR_{t-1}}$. ასევე, საგარეო ვალის რეალური ეფექტური საპროცენტო განაკვეთი ტოლია $ir = \frac{1+i}{1+\pi_f} - 1$ და შევიტანთ მე-(8) განტოლებაში მივიღებთ:

$$d_t = \frac{\frac{(1+er) \times (1+\pi)}{(1+\pi_f)} \times (1+ir) \times (1+\pi_f)}{(1+g) \times (1+\pi)} \times d_{t-1} - pca_t + \delta r_t$$

გამარტივების შემდეგ მივიღებთ:

$$d_t = \frac{(1+er) \times (1+ir)}{(1+g)} \times d_{t-1} - pca_t + \delta r_t \quad (9)$$

ამგვარად, საგარეო ვალის მშპ-თან ფარდობა დამოკიდებულია წინა პერიოდის ვალზე, რეალურ ეფექტურ საპროცენტო განაკვეთზე, რეალური სავალუტო კურსის პროცენტულ ცვლილებაზე, ეკონომიკურ ზრდაზე, საგადამხდელო ბალანსის პირველადი დეფიციტზე და მთლიანი საერთაშორისო რეზერვების ცვლილების ფარდობაზე მშპ-ს მიმართ.

მე-9 განტოლებიდან ჩანს, რომ ვალუტის რეალური კურსის გაუფასურება და ვალის რეალური ეფექტური საპროცენტო განაკვეთის მატება ზრდის საგარეო ვალის ფარდობით მაჩვენებელს, მაშინ როდესაც ეკონომიკური ზრდის დაჩქარება ამცირებს მას. ვალი იზრდება საგადამხდელო ბალანსის მიმდინარე ანგარიშის უარყოფითი პირველადი სალდოს (ანუ დეფიციტის) არსებობის ან მთლიანი საერთაშორისო რეზერვების დაგროვების შემთხვევაში.

მე-(8) და მე-(9) ფორმულის გამოყენებით შესაძლოა მოხდეს ვალის მასტაბილიზებელი საგადამხდელო ბალანსის პირველადი დეფიციტის გაანგარიშება. თუ დავუშვებთ, რომ $d_t = d_{t-1}$, შევიტანთ მე-(8) და მე-(9) განტოლებებში, გარდაქმნის შედეგად მივიღებთ:

$$pca_t = \left(\frac{(1+e) \times (1+i)}{(1+g) \times (1+\pi)} - 1 \right) \times d_{t-1} + \delta r_t \quad (10)$$

ან, რეალური მაჩვენებლების გამოყენებით:

$$pca_t = \left(\frac{(1 + er) \times (1 + ir)}{(1 + g)} - 1 \right) \times d_{t-1} + \delta r_t \quad (11)$$

როგორც მე-(11) განტოლებიდან ჩანს, რომ თუ არ ხდება მთლიანი საერთაშორისო რეზერვების დაგროვება, ვალის სტაბილურობის პირობებში მიმდინარე ანგარიშის პირველადი სალდო შესაძლოა იყოს უარყოფითი მხოლოდ მაშინ, თუ ეკონომიკური ზრდა აჭარბებს საგარეო ვალის რეალური ეფექტური საპროცენტო განაკვეთის და ვალუტის კურსის ცვლილების ჯამურ ეფექტს, ხოლო ვალუტის კურსის სტაბილურობისას - ეკონომიკური ზრდა უნდა აჭარბებდეს საგარეო ვალის რეალურ ეფექტურ საპროცენტო განაკვეთს.

აღნიშნული მეთოდისა და განტოლებების გამოყენებით, მოვახდინეთ საქართველოს ვალის ანალიზი და შევისწავლეთ ვალის მასტაბილიზებული მიმდინარე ანგარიშის სალდო.

საქართველოს საგარეო ვალის ანალიზისთვის გამოყენებულ იქნა სტატისტიკური მაჩვენებლები 2001 წლიდან 2013 წლის ჩათვლით. საანალიზო პერიოდში სტატისტიკური მაჩვენებლების საშუალო მნიშვნელობები და 95%-იანი საიმედობის საზღვრები მოცემულია ცხრილში.

მაჩვენებ.	d_t	e	i	g	π	pca_t	δr_t	inp_t	ca_t
საშუალო	70.2%	-1.0%	5.6%	6.1%	5.8%	-7.6%	2.3%	3.8%	-11.4%
ქ. ზღვარი	61.5%	-4.1%	4.3%	3.6%	3.3%	-10.9%	1.0%	3.0%	-14.5%
ზ. ზღვარი	78.8%	2.1%	6.9%	8.7%	8.3%	-4.3%	3.6%	4.5%	-8.3%

წარმოდგენილი მონაცემებით გაკეთდა საგარეო ვალის საპროგნოზო მნიშვნელობების გაანგარიშებები, მომდევნო 10 წლიანი პერიოდისთვის, არსებული ტენდენციებისა და პილიტიკის უცვლელობის პირობებში. გაანგარიშებები გაკეთდა მე-(8) განტოლების გამოყენებით, სცენარებად. საბაზო სცენარის ფორმირება მოხდა სტატისტიკური მაჩვენებლების საშუალო მნიშვნელობის გამოყენებით. განხილულ იქნა, ნომინალური სავალუტო კურსის, ნომინალური ეფექტური საპროცენტო განაკვეთის, ეკონომიკური ზრდის, მშპ-ს დეფლატორის, საგადახდებლო ბალანსის პირველადი სალდოს, მთლიანი საერთაშორისო რეზერვების ცვლილების და ჯამური შოკები. ცალკეული შოკის შემთხვევაში ოპტიმისტური და პესიმისტური სცენარების ფორმირება განხორციელდა შესაბამისი სტატისტიკური მაჩვენებლის საიმედობის ზედა და ქვედა ზღვრების გამოყენებით. ჯამური შოკის ფორმირებისას მხედველობაში იქნა მიღებული საწყის ცვლადებს შორის არსებული ურთიერთკავშირები, კერძოდ კორელაცია საწყის მონაცემებს შორის.

როგორც მე-2 ცხრილიდან ჩანს, როდესაც მაღალია ეკონომიკური ზრდა მაშინ არსებობს ვალუტის გამყარების ტენდენცია, უფრო მაღალია საგარეო ვალის ნომინალური ეფექტური საპროცენტო განაკვეთი, მაღალია ინფლაციის მაჩვენებელი, მცირდება მიმდინარე ანგარიშის პირველადი სალდო (იზრდება დეფიციტი) და მცირდება ოფიციალური საერთაშორისო რეზერვის ცვლილების მშპ-სთან ფარდობის მაჩვენებელი, რისი გათვალისწინებაც მოხდა ჯამური შოკის შესაბამისი სცენარების ფორმირებისას.

ცხრ. 2. კორელაციის კოეფიციენტები სტატისტიკურ მაჩვენებლებს შორის

	d_t	e	i	g	π	pca_t	δr_t	inp_t	ca_t
d_t	1								
e	0.5709	1							
i	-0.1929	-0.2806	1						
g	-0.5601	-0.4461	0.2842	1					
π	-0.5903	-0.3549	0.5963	0.5561	1				
pca_t	0.5312	0.1570	-0.6123	-0.2451	-0.5233	1			
δr_t	-0.3919	-0.5380	0.2806	-0.1037	0.1949	-0.3424	1		
inp_t	0.8229	0.2787	-0.0894	-0.2579	-0.3223	0.4375	-0.3639	1	
ca_t	0.3733	0.1017	-0.6410	-0.2021	-0.4876	0.9754	-0.2815	0.2285	1

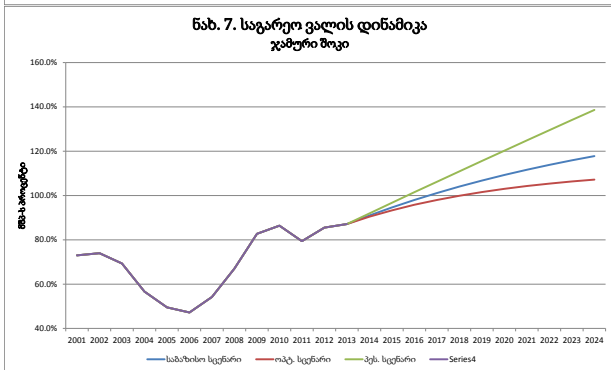
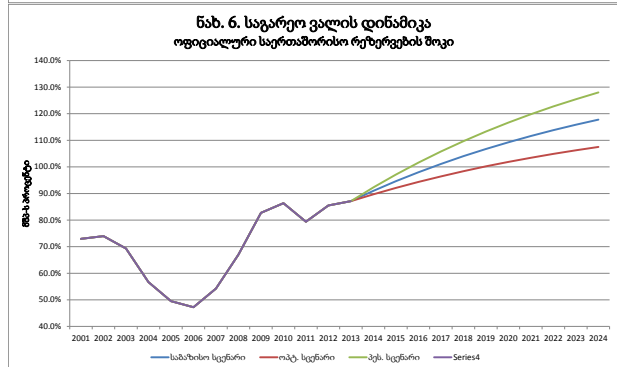
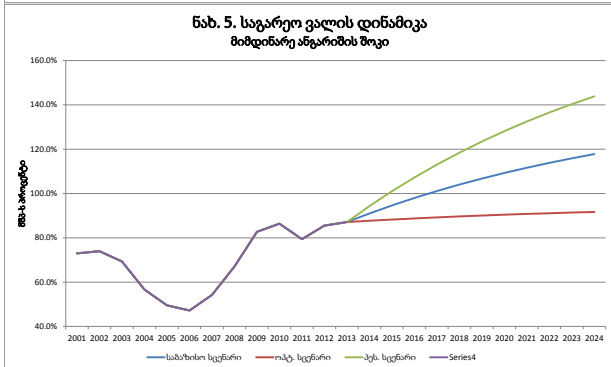
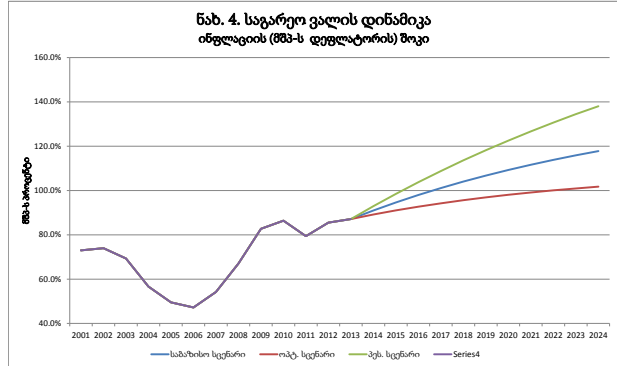
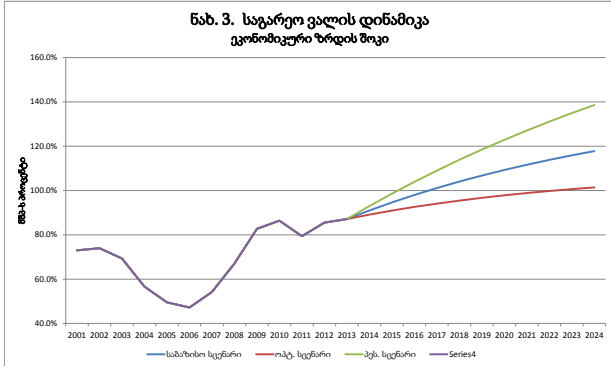
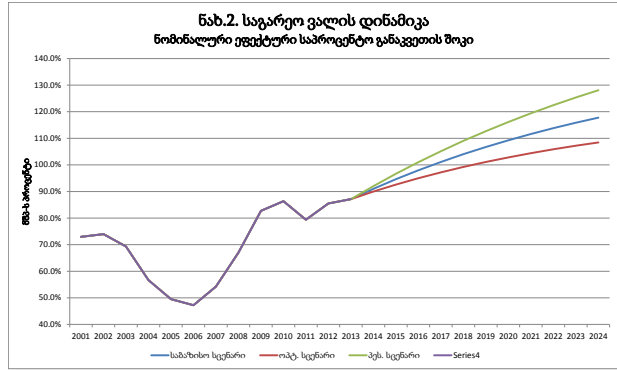
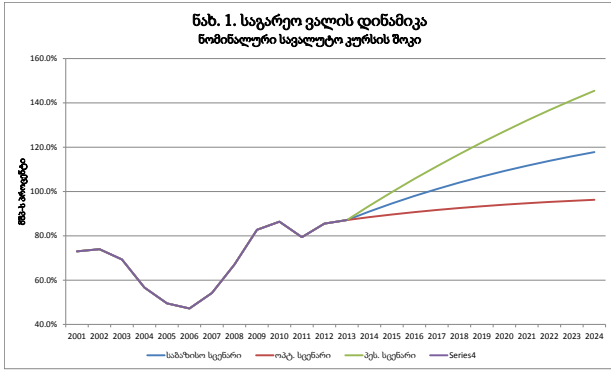
მე-3 ცხრილში მოცემულია საგარეო ვალის როგორც საბაზო, ასევე ოპტიმისტური და პესიმისტური სცენარების, განგარიშების შედეგები სხვადასხვა შოკების განვითარების შემთხვევაში.

ცხრ. 3. ვალის დინამიკის სცენარები პოლიტიკის კორექტირების გარეშე

	საბაზო	d_t													
		შოკები													
		e		i		g		π		pca_t		δr_t		ჯამური	
ოპტ.	პეს.	ოპტ.	პეს.	ოპტ.	პეს.	ოპტ.	პეს.	ოპტ.	პეს.	ოპტ.	პეს.	ოპტ.	პეს.		
2001	73.0%	73.0%	73.0%	73.0%	73.0%	73.0%	73.0%	73.0%	73.0%	73.0%	73.0%	73.0%	73.0%	73.0%	73.0%
2002	74.0%	74.0%	74.0%	74.0%	74.0%	74.0%	74.0%	74.0%	74.0%	74.0%	74.0%	74.0%	74.0%	74.0%	74.0%
2003	69.3%	69.3%	69.3%	69.3%	69.3%	69.3%	69.3%	69.3%	69.3%	69.3%	69.3%	69.3%	69.3%	69.3%	69.3%
2004	56.7%	56.7%	56.7%	56.7%	56.7%	56.7%	56.7%	56.7%	56.7%	56.7%	56.7%	56.7%	56.7%	56.7%	56.7%
2005	49.5%	49.5%	49.5%	49.5%	49.5%	49.5%	49.5%	49.5%	49.5%	49.5%	49.5%	49.5%	49.5%	49.5%	49.5%
2006	47.2%	47.2%	47.2%	47.2%	47.2%	47.2%	47.2%	47.2%	47.2%	47.2%	47.2%	47.2%	47.2%	47.2%	47.2%
2007	54.2%	54.2%	54.2%	54.2%	54.2%	54.2%	54.2%	54.2%	54.2%	54.2%	54.2%	54.2%	54.2%	54.2%	54.2%
2008	67.0%	67.0%	67.0%	67.0%	67.0%	67.0%	67.0%	67.0%	67.0%	67.0%	67.0%	67.0%	67.0%	67.0%	67.0%
2009	82.7%	82.7%	82.7%	82.7%	82.7%	82.7%	82.7%	82.7%	82.7%	82.7%	82.7%	82.7%	82.7%	82.7%	82.7%
2010	86.3%	86.3%	86.3%	86.3%	86.3%	86.3%	86.3%	86.3%	86.3%	86.3%	86.3%	86.3%	86.3%	86.3%	86.3%
2011	79.3%	79.3%	79.3%	79.3%	79.3%	79.3%	79.3%	79.3%	79.3%	79.3%	79.3%	79.3%	79.3%	79.3%	79.3%
2012	85.4%	85.4%	85.4%	85.4%	85.4%	85.4%	85.4%	85.4%	85.4%	85.4%	85.4%	85.4%	85.4%	85.4%	85.4%
2013	89.7%	87.3%	92.1%	89.1%	90.4%	87.9%	91.6%	88.2%	91.4%	86.8%	92.7%	88.5%	90.9%	88.9%	90.9%
2014	93.7%	89.0%	98.6%	92.5%	95.0%	90.2%	97.5%	90.7%	97.0%	88.0%	99.5%	91.4%	96.1%	91.9%	96.4%
2015	97.4%	90.6%	104.7%	95.6%	99.4%	92.3%	103.0%	92.9%	102.3%	89.1%	105.7%	94.1%	100.8%	94.5%	101.7%
2016	100.9%	92.0%	110.5%	98.4%	103.4%	94.2%	108.3%	95.0%	107.3%	90.2%	111.5%	96.6%	105.2%	96.8%	107.0%
2017	104.0%	93.2%	116.1%	101.0%	107.2%	95.9%	113.3%	96.8%	112.1%	91.2%	116.9%	98.9%	109.2%	98.8%	112.3%
2018	107.0%	94.3%	121.4%	103.4%	110.7%	97.4%	118.0%	98.5%	116.6%	92.1%	121.8%	101.0%	113.0%	100.5%	117.5%
2019	109.7%	95.3%	126.5%	105.6%	114.0%	98.8%	122.5%	100.1%	120.8%	93.0%	126.4%	102.9%	116.4%	101.9%	122.6%
2020	112.2%	96.2%	131.3%	107.6%	117.0%	100.1%	126.7%	101.4%	124.8%	93.7%	130.6%	104.7%	119.6%	103.2%	127.6%
2021	114.5%	97.0%	135.9%	109.4%	119.9%	101.2%	130.7%	102.7%	128.5%	94.5%	134.6%	106.4%	122.6%	104.3%	132.6%
2022	116.6%	97.7%	140.2%	111.1%	122.5%	102.2%	134.5%	103.8%	132.1%	95.1%	138.2%	108.0%	125.3%	105.3%	137.5%
2023	118.6%	98.4%	144.4%	112.7%	125.0%	103.1%	138.1%	104.9%	135.4%	95.7%	141.5%	109.4%	127.9%	106.1%	142.4%
2024	120.5%	99.0%	148.4%	114.1%	127.3%	104.0%	141.5%	105.8%	138.6%	96.3%	144.6%	110.7%	130.2%	106.8%	147.2%

სცენარის დასახელებაში სიტყვა ოპტიმისტური გამოყენებულია იმ შემთხვევაში თუ საგარეო ვალის ფარდობითი მაჩვენებელი ნაკლებია საბაზო სცენართან შედარებით, ხოლო პესიმისტური იმ დროს, როდესაც ვალის მოცულობა აჭარბებს საბაზო სცენარის დონეს. ანუ ოპტიმისტური და პესიმისტური სცენარი არ გამოხატავს ეკონომიკის განვითარების სასურველ და არასასურველ სცენარებს. ტერმინები გამოყენებულია, მხოლოდ საგარეო ვალის სიდიდის მიხედვით.

ქვემოთ მოცემულ გრაფიკებზე ნაჩვენებია სხვადასხვა შოკის გავლენა საგარეო ვალის ფარდობით მაჩვენებელზე.

როგორც ვხედავთ, არსებული ტენდენციის მომავალში გაგრძელების შემთხვევაში, ყველა სცენარი აჩვენებს საგარეო ვალის მოსალოდნელ ზრდას. მიუხედავად იმისა, რომ ხორციელდება მთავრობის ვალზე ეფექტური კონტროლის ღონისძიებები და არ არის მოსალოდნელი მთავრობის ვალის მატება, მიმდინარე ანგარიშის დეფიციტის არსებული ღონის პირობებში, კერძო სექტორისა და სახელმწიფო კორპორაციების საგარეო ვალის დაგროვების გამო, მაინც ვერ მოხერხდება მთლიანი ვალის მდგრადობის მიღწევა.

შოკების ანალიზი აჩვენებს, რომ როგორც მოსალოდნელი იყო, საგარეო ვალის დინამიკაზე მნიშვნელოვანი გავლენის მოხდენა შეუძლია ვალუტის კურსის რყევას, ეკონომიკურ ზრდას, ინფლაციასა და მიმდინარე ანგარიშის დეფიციტის ცვლილებას. შედარებით მცირე ეფექტი აქვს საპროცენტო განაკვეთის ცვლილებასა და ოფიციალური საერთაშორისო რეზერვების დაგროვებას, თუმცა მათი უგულვებელყოფაც არ არის მიზანშეწონილი.

აღსანიშნავია ასევე, რომ ჯამური შოკის გავლენა შედარებით სუსტია. ჯამური შოკის სიდიდეზე გავლენას ახდენს ის გარემოება, რომ ეკონომიკური ზრდისა და მიმდინარე ანგარიშის სალდოს შორის არსებობს უკუკავშირი, რის გამოც მათი გავლენა ურთიერთსაპირისპიროა და ახდენს ერთმანეთის კომპენსაციას.

საგარეო ვალის სტაბილურობის მისაღწევად საჭირო იქნება მიმდინარე ანგარიშის დეფიციტის შემცირება. მე-(10) განტოლების გამოყენებით გაკეთდა მიმდინარე ანგარიშის პირველადი სალდოს ისეთი სიდიდის გაანგარიშება, რომელიც უზრუნველყოფს მშპ-ს მიმართ საგარეო ვალის სტაბილურ დონეს. გაანგარიშებები გაკეთდა საბაზო და ალტერნატიულ სცენარებად. საბაზო სცენარში გამოყენებულ იქნა საწყისი მონაცემების საშუალო მნიშვნელობები. სცენარების ფორმირება მოხდა წინა შემთხვევის მსგავსად, თუმცა ამ შემთხვევაში მიმდინარე ანგარიშის დეფიციტი მიზნობრივი მაჩვენებელია და იგი აღარ მონაწილეობს სცენარების ფორმირებაში.

გაანგარიშებები აჩვენებს, რომ მოვლენების საბაზო სცენარით განვითარების შემთხვევაში საგარეო ვალის სტაბილურობისთვის საჭიროა, რომ საგადაამხდელო ბალანსის პირველადი სალდო შეადგენდეს მშპ-ს -3.2%-ს. თუ გავითვალისწინებთ, რომ პროცენტების მომსახურებისთვის საქართველო უცხოეთში იხდის საშუალოდ მშპ-ს 3.8%-ს, მაშინ საგარეო ვალის სტაბილურობის მიღწევა შესაძლებელი იქნება მაშინ, თუ საგადაამხდელო ბალანსის მიმდინარე ანგარიშის დეფიციტი არ გადააჭარბებს მშპ-ს 7.0%-ს.

ცხრილში 4. მოცემულია საგარეო ვალის მასტაბილიზირებელი მიმდინარე ანგარიშის პირველადი დეფიციტის მაქსიმალური და მინიმალური მნიშვნელობები სხვადასხვა სახის შოკის დროს.

ცხრ. 4. მიმდინარე ანგარიშის პირველადი სალდოს სცენარები						
სცენ.	შოკები					
	e	i	g	π	δr_t	ჯამური
მინ	-5.7%	-3.9%	-1.2%	-1.3%	-4.5%	1.3%
მაქს.	-0.7%	-0.7%	-5.1%	-5.0%	-1.9%	-7.3%

ჯამური შოკის გაანგარიშება მოხდა წინა შემთხვევის მსგავსად.

ცხრილში 5. მოცემულია მიმდინარე ანგარიშის დეფიციტის მინიმალური და მაქსიმალური მნიშვნელობები, სხვადასხვა შოკის დროს, პროცენტების მომსახურების საშუალო გადახდების გათვალისწინებით.

ცხრ. 5. მიმდინარე ანგარიშის სააღდოს სცენარები						
სცენ.	შოკები					
	e	i	g	π	δr_t	ჯამური
მინ	-9.5%	-7.7%	-5.0%	-5.1%	-8.3%	-2.5%
მაქს.	-4.5%	-4.5%	-8.8%	-8.8%	-5.7%	-11.1%

როგორც მე-5 ცხრილიდან ჩანს, ჯამური შოკის დროს მიმდინარე ანგარიშის დეფიციტის მინიმალური დონე შეადგენს მშპ-ს 2.5%-ს, ხოლო მაქსიმალური სიდიდე მშპ-ს 11.1%-ია. მაქსიმალური დონე დასაშვები იქნება მაშინ, თუ ეკონომიკური ზრდა მიაღწევს ზედა ზღვარს (რომელიც შეადგენს 8.7%-ს) და შენარჩუნდება საშუალოვადიან პერსპექტივაში, რაც პრაქტიკულად შეუძლებელი იქნება.

ეკონომიკური განვითარების რეალისტურ სცენარს წარმოადგენს საბაზო სცენარი, რომლის მიხედვით მიმდინარე ანგარიშის დეფიციტი არ უნდა აჭარბებდეს მშპ-ს 7.0%-ს. მიმდინარე ანგარიშის დეფიციტის ფაქტიური საშუალო მნიშვნელობა საანალიზო პერიოდის განმავლობაში კი შეადგენდა მშპ-ს 11.4%-ს. აშკარაა, რომ ამ პირობებში ვალის მდგრადობის მიღწევა შეუძლებელია. საჭიროა ექსპორტის სტიმულირების ღონისძიებების დაგეგმვა და განხორციელება, რათა საშუალოვადიან პერიოდში შესაძლებელი გახდეს მინდინარე ანგარიშის დეფიციტის სასურველ დონემდე დაყვანა.